

Verslag concept

Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	14 september 2026
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / dylan.van.der.voort@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. D. van der Voort
Leden van de commissie	:	VVD Mw. L. Ouderkerken, dhr. P. Dijkman
		BBB Dhr. G. Vendrig, mw. D. Sijbenga
		GroenLinks Statenleden R. Bwefar, B. Bulucu
		PvdA Dhr. T. Veenboer
		D66 Mw. K. Jansen
		JA21 Mw. C. Gordijn
		CDA Dhr. S. Dijk, dhr. D. Heijnen
		FvD Dhr. J. Dessing
		PvdD Mw. A. Egbers, dhr. M. Mattens
		PVV Dhr. R. van Tiggelen, dhr. P. van Haasen
		SP Dhr. J. Kes
		CU Dhr. M. Klein
		50PLUS Mw. A. van der Helm-Chandansingh, dhr. R. Nijkamp
		Volt Mw. J. Schneemann
		Fractie De –
		Weerdt
Gedeputeerden	:	Mw. A. Gielen (GL), dhr. J. Beemsterboer (BBB)
Afwezig:	:	Mw. R. Alberts-Oosterbaan
<i>(Met bericht van verhindering)</i>		
Notulist	:	mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)

Agenda

5	0	Technische briefing RWBP 2028–2033 (conceptversie KRW-deel)
	1	<u>Opening en mededelingen</u>
	2	<u>Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen</u>
	2.a	<u>Planningsoverzicht</u>
	3	<u>Inspreekhalftuur</u>
10	4	<u>Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden</u>
	5	<u>A-agenda Algemeen</u>

- 5.a Voordracht Tweede begrotingswijziging 2026
- 6 A-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
- 6.a Natuur: Voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en
15 Omgeving (UNO) t.b.v. de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF)
- 7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)
- 7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland
- 20 7.b Landbouw: Afdoening motie M26-2026 'Geen dieetbeleid en geen sturing op consumptiekeuzes'
- 8 B-agenda Algemeen
- 8.a Veegbrief moties
- 8.a.1 Afdoeningsvoorstel M127-2024 - Weidevogels
- 25 8.a.2 Afdoeningsvoorstel M49-2025 - PNH kan zo grote doelen niet halen
- 8.a.3 Afdoeningsvoorstel M89-2025 - Deadline pilot PAS-melders Texel
- 8.a.4 Afdoeningsvoorstel M117-2025 - Grip of faunaschade
- 9 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
- 10 B-agenda Natuur, landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)
- 30 10.a Water: Afdoening motie M78-2025 - KRW-doelen: duurzaam verpachten van gronden
- 11 Rondvraag gedeputeerde Gielen
- 12 Sluiting

0 Technische briefing RWBP 2028–2033 (conceptversie KRW–deel)

35 **1 Opening en mededelingen**

De **voorzitter** opent de vergadering om 13.04 uur en heet de aanwezigen en belangstellenden van harte welkom bij de commissievergadering Landelijk Gebied van 14 september 2026.

40 *Mededelingen*

- Er is een quorum vastgesteld.
- De spreektijd is vastgesteld op vier uur.
- Deze vergadering wordt live uitgezonden.
- Er is een berichten van verhindering ontvangen van mevrouw Alberts–Oosterbaan (SP).
- 45 • De voorzitter verzoekt de commissieleden in hun bijdrage rekening te houden met de hoeveelheid vragen. Technische vragen konden vooraf schriftelijk worden gesteld, zodat de discussie in de commissie zich kan toespitsen op de bestuurlijk–politieke aspecten.
- Voor het inspreekhelfuur heeft zich voorafgaand aan de vergadering één inspreker aangemeld, agendapunt 3, en acht sprekers bij agendapunt 7.a, het
- 50 agenderingsverzoek over de consequenties van landelijk stikstofbeleid op Noord–Holland.
- Er is voorafgaand aan de vergadering één rondvraag door de fractie van D66 ingediend voor gedeputeerde Gielen (agendapunt 11).

2 Vaststellen agenda, het verslag van de vorige vergadering, lijsten moties en toezeggingen

55

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt bij wijze van punt van orde of de oude spreektijdregeling nog geldt. De **voorzitter** bevestigt dat de commissie nog volgens de oude regeling werkt, omdat pas met de ingebruikname van het nieuwe audiovisuele systeem wordt overgeschakeld naar een nieuwe regeling.

60

De **voorzitter** constateert dat de agenda van de commissievergadering van 14 september 2026 en het verslag van de commissievergadering en de lijsten moties en openstaande toezeggingen van 8 juni 2026 ongewijzigd vastgesteld.

65 **2.a Planningsoverzicht**

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt om twee aanvullingen op het planningsoverzicht. Zij wil dat het concept dat volgens de technische briefing volgende maand wordt vastgesteld, wordt opgenomen omdat dit nu pas voor 2027 lijkt te staan. Daarnaast vraagt zij om opname van het

70 onderzoek naar een mogelijk verbod op kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen in kwetsbare gebieden in de omgevingsverordening, dat volgens een brief uit maart 2026 in het derde kwartaal zou worden voorgelegd.

De **voorzitter** zegt namens de Agendacommissie toe dat het eerste punt wordt opgenomen in het

75 planningsoverzicht. Over het tweede punt wordt nagevraagd wat de status is. Met deze opmerkingen wordt het planningsoverzicht vastgesteld.

3 Inspreekhelfuur

80 De heer **Schat** De heer Schat spreekt namens de commissie Noord–Holland van Bond Heemschut in

over de brochure 'De Stelling van Den Helder'. Hij licht toe dat Heemschut met dergelijke brochures aandacht vraagt voor erfgoedprojecten die complex zijn, meerdere partijen raken en ondanks eerdere onderzoeken onvoldoende voortgang boeken. Volgens hem geldt dat ook voor de Stelling van Den Helder: de cultuurhistorische waarde is al breed erkend, veel onderdelen zijn
85 rijksmonument en rapporten concluderen al decennialang dat Den Helder grote kansen heeft, maar die rapporten leiden volgens hem niet tot uitvoering.

De heer Schat benadrukt dat hij niet wil voorschrijven welke bestemming de stelling moet krijgen, welke invulling het beste is of wie wat had moeten doen. Zijn oproep is volgens hem eenvoudiger:
90 er moet iets gebeuren. Dat begint met samenwerking tussen partijen die het vestingwerk vooruit willen helpen. Hij verwijst naar de presentatie van de brochure, waar ongeveer zestig betrokkenen aanwezig waren, onder wie vertegenwoordigers van Defensie, raads- en Statenleden, Mooi Noord-Holland, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting Menno van Coehoorn. Volgens hem was er brede energie en overeenstemming dat er kansen liggen, maar zette niemand de eerste
95 stap.

De heer Schat stelt daarom voor de betrokken partijen bijeen te roepen en uit hun midden een zogenoemde stellingploeg te vormen. Die ploeg zou een projectleider moeten aanwijzen en een professionele fondsenwerver moeten aantrekken. Het doel is dat gemeente, provincie en Rijk de
100 Stelling van Den Helder nadrukkelijker op het netvlies krijgen en bestuurlijk verankeren, bijvoorbeeld in intentieovereenkomsten, coalitieakkoorden, bestuursvisies en het ontwikkelingsperspectief Noord-Holland Noord.

De heer Schat vraagt de Statencommissie kennis te nemen van de brochure, oog te krijgen voor de
105 kansen die de stelling volgens hem biedt voor economie, toerisme, cultuurhistorie, leefomgeving en regionale identiteit, en Den Helder te helpen bij het zetten van de eerste stap.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Heijnen** (CDA) zegt dat zijn enthousiasme is aangewakkerd en vraagt of al concreet
110 contact is geweest met Gedeputeerde Staten over wat de provincie via bestaande regelingen kan betekenen.

De heer **Schat** antwoordt dat dit contact in wording is. Hij heeft gevraagd de brochure aan de gedeputeerde te mogen overhandigen, waarna de provincie voorstelde eerst ambtelijk overleg te voeren met twee erfgoedambtenaren die ook leefomgeving in hun portefeuille hebben. Dat overleg
115 wordt volgens hem op korte termijn gepland. De ambtelijke reactie vanuit de provincie stemt hem positief, omdat breed wordt begrepen dat er iets moet gebeuren, terwijl het initiatief volgens hem niet uit Den Helder zelf komt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt waarom Den Helder dit niet zelf oppakt, terwijl de stelling
120 juist voor de gemeente grote kansen kan bieden.

De heer **Schat** antwoordt dat in Den Helder veel andere problemen spelen, ook binnen het gemeentebestuur. Daardoor is de aandacht volgens hem afgeleid. Bedragen als circa € 60 miljoen voor herstel leiden volgens hem tot terughoudendheid en uitstel, terwijl een inventarisatie en herstelplan het project meer behapbaar kunnen maken. Hoe langer wordt gewacht, hoe duurder het
125 herstel volgens hem wordt.

Statenlid **Bulucu** (GroenLinks) vraagt wat Provinciale Staten concreet kunnen doen. Zij merkt op dat er al aandacht is voor de stelling, dat ambtelijk overleg wordt voorbereid en dat er brede bereidheid lijkt te zijn om mee te denken.

130 De heer **Schat** zegt dat voor een projectleider, een professionele fondsenwerver en het maken van een plan middelen nodig zijn. De gemeente kan dat volgens hem niet dragen. Hij heeft geen pasklaar plan, maar vraagt de provincie mee te denken en te kijken of binnen de begroting ruimte bestaat. Daarna zouden onder meer de Rijksdienst, de gemeente en de provincie samen verder moeten spreken.

135 Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) vraagt of in het genoemde grote herstelbedrag ook achterstallig onderhoud zit en waar dat in de tijd is blijven haken.
De heer **Schat** antwoordt dat hij dit niet volledig heeft onderzocht en verwijst naar de brochure. Hij wijst erop dat de gebouwen rijksmonumenten zijn en eigendom zijn van onder meer het
140 Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente. Hij vindt het opvallend dat overheden particuliere monumenteigenaren aanspreken op onderhoud, terwijl dit erfgoed volgens hem zelf is verwaarloosd. Ook noemt hij Fort Harssens, met een imponerend gangenstelsel, maar wat geen monumentenstatus heeft.

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) zegt dat zij nu goed inzicht heeft in de kwestie
145 en verwijst naar Pampus als voorbeeld van wat volgens haar ook daar mogelijk zou moeten zijn. De heer **Schat** bedankt haar voor die reactie.

Volgens de heer **Dijkman** (VVD) is het een complex onderwerp. Hij doet de oproep om als commissie een werkbezoek aan de forten te brengen.

150 De heer **Schat** reageert dat zo'n werkbezoek goed te organiseren is. Hij noemt Den Helder ver, maar goed bereikbaar, en wijst op de Westoever als geschikte ontvangstlocatie waar veel te zien is. Volgens hem is het goed als de Statencommissie daarvan kennisneemt.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Schat voor
155 zijn inspraak.

De **voorzitter** stelt voor de vragenronde af te sluiten en een werkbezoek te organiseren. Ook suggereert hij dat de heer Schat de brochure alvast informeel aan gedeputeerde Beemsterboer kan overhandigen.

160 Gedeputeerde **Beemsterboer** zegt dat hij de brochure graag ontvangt, maar merkt op dat daarmee mogelijk het moment verloren gaat om de overhandiging groter te maken. Tegelijkertijd vindt hij het prima om de brochure direct te ontvangen.

De heer **Schat** reageert dat er creatief genoeg naar een ander moment kan worden gezocht.

165 Gedeputeerde **Beemsterboer** stemt daarmee in. Hij voegt toe dat de tekst en boodschap over erfgoed volgens hem goed zouden passen in verkiezingsprogramma's, maar benadrukt dat dit aan de fracties is.

170 De heer **Schat** overhandigt vervolgens de brochure aan de gedeputeerde.

[Applaus]

4 Terugkoppeling externe vertegenwoordiging door GS- en PS-leden

175 *De agendacommissie heeft dit punt aan alle commissie agenda's toegevoegd. Naast terugkoppeling door externe vertegenwoordigers vanuit PS (voor deze commissie betreft het RRK en IPO) geeft het punt ruimte aan GS-leden om een korte terugkoppeling te geven over de activiteiten in bijvoorbeeld Europa, verbonden partijen en samenwerkingsverbanden.*

180 *Terugkoppeling Gedeputeerde Staten*

Gedeputeerde **Gielen** koppelt vanuit IPO-verband terug over het convenant Gewasbeschermingsmiddelen. Zij meldt dat het IPO-bestuur op 10 september heeft besloten het landelijke convenant mede te ondertekenen, met kanttekeningen die volgens haar overeenkomen met het eerder ingenomen Noord-Hollandse standpunt.

185

Gedeputeerde Staten wilden het convenant volgens haar alleen ondertekenen als aan enkele randvoorwaarden werd voldaan: de ondertekening mag geen financiële of juridische verplichtingen meebrengen, het convenant moet antwoord bieden op het handhavingsvraagstuk en de deelname van natuur- en milieuorganisaties aan deelconvenanten moet gewaarborgd blijven. Deze inzet is ingebracht, door de provincies onderschreven en met die kanttekeningen is het IPO tot ondertekening overgegaan.

190

Gedeputeerde **Beemsterboer** geeft een korte update over de pilot voor de legalisatie van PAS-melders op Texel. Hij meldt dat het extra ecologisch onderzoek, uitgevoerd met ecooloog Reinoud Kleijberg, inmiddels is afgerond en nog wordt gecontroleerd door de heer Kleijberg, een externe jurist en de interne organisatie. De verwachting is dat binnen ongeveer twee weken meer resultaten beschikbaar zijn.

195

De gedeputeerde verwacht de commissie bij de volgende vergadering uitgebreider te kunnen informeren. Daarnaast is het de bedoeling om in oktober, bij voorkeur begin oktober, op Texel opnieuw met de betrokken agrariërs in gesprek te gaan over de pilot.

200

5 A-agenda Algemeen

5.a Voordracht Tweede begrotingswijziging 2026

205 *Toelichting:*

In de provinciale begroting wijzen Provinciale Staten toe voor welke doelen de provincie haar beschikbare middelen inzet. Deze tweede begrotingswijziging is een bijstelling van de begroting 2026.

210

Begrotingswijzigingen worden voorafgaand aan de vaststelling in Provinciale Staten behandeld in de Statencommissies. Elke commissie bespreekt deze vanuit de vakinhoudelijke invalshoek. De bespreking vanuit financiële invalshoek vindt voornamelijk plaats in de commissie Bestuur.

De commissie wordt gevraagd Provinciale Staten te adviseren over de voordracht Tweede begrotingswijziging.

215

Eerste termijn commissie

Mevrouw **Gordijn** (JA21) stelt twee vragen over de tweede begrotingswijziging. Zij vindt het onduidelijk waarom lagere verwachte lasten en een lagere onttrekking uit de reserve Groen al effect hebben op het lopende jaar 2026, terwijl de achterliggende gegevens volgens haar pas in

220

het Programma Natuurnetwerk 2027 staan en de besluitvorming daarover nog moet plaatsvinden.

225 Daarnaast vraagt mevrouw Gordijn waarom binnen het programma Landelijk Gebied € 2,6 miljoen eerder wordt overgeheveld uit de reserve Coalitieakkoord voor het PPLG. Het bedrag stond volgens haar voor 2029 gepland en wordt nu naar 2026 gehaald.

230 De heer **Klein** (ChristenUnie) sluit aan bij de vraag over de PNN-update en vraagt daarnaast naar het naar voren halen van middelen voor het versterken van Kansrijke Landbouw. Zijn fractie is positief dat er kennelijk veel gebeurt op dit dossier, maar vreest dat de provincie zichzelf in de vingers snijdt als middelen uit latere jaren nu al worden ingezet. Gezien het verwachte overschot vraagt hij of het niet logischer was geweest om Provinciale Staten in deze fase om extra geld te vragen.

235 De heer **Mattens** (PvdD) is blij dat in de tweede begrotingswijziging € 400.000 provinciale bijdrage voor de wildopvang is opgenomen. Hij hoopt dat daarmee belangrijke tekorten worden opgevangen en de Noord-Hollandse wildopvangcentra betere zorg aan wilde dieren kunnen bieden. Tegelijkertijd wijst hij erop dat het om incidenteel geld gaat, waardoor de structurele financiering van de wildopvang volgens hem onzeker blijft. De Partij voor de Dieren zal hier bij de
240 begroting opnieuw aandacht voor vragen.

Daarnaast vraagt de heer Mattens hoe Gedeputeerde Staten aankijken tegen het in één keer beschikken van de volledige subsidie van € 4 miljoen aan de Faunabeheereenheid, in plaats van per jaarlaag. Hij vraagt dit in relatie tot het budgetrecht van Provinciale Staten en de
245 rechtmatigheid van grote, langjarige subsidies, omdat dit volgens hem de kans op strijdigheid met de Aanbestedingswet 2012 kan vergroten.

Tot slot geeft de heer Mattens mee dat bij middelen voor een plan van aanpak om predatiedruk op weidevogels te verlagen ook had moeten worden afgewogen of de opdracht bij de
250 Faunabeheereenheid hoort. Volgens hem zijn er meerdere, diervriendelijkere oplossingen dan jacht denkbaar, waardoor ook andere partijen in aanmerking zouden kunnen komen. Hij vraagt daarom of is overwogen de opdracht aan een andere partij te verstrekken en, als dat niet zo is, waarom niet.

255 Mevrouw **Jansen** (D66) stelt drie vragen over de tweede begrotingswijziging. Zij vraagt eerst waarom € 6,7 miljoen voor het versterken van Kansrijke Landbouw, oorspronkelijk voorzien voor 2027 tot en met 2029, nu naar voren wordt gehaald. D66 vindt dat opvallend, omdat het geld daarmee uit de periode na deze coalitie wordt gehaald en volgens haar nog niet scherp is wat het college precies onder versterking van de landbouw verstaat.

260 Mevrouw Jansen vraagt vervolgens of de lagere uitgaven voor het PPLG in 2026 vooral een verschuiving in het kasritme zijn of betekenen dat de uitvoering achterloopt. Zij noemt daarbij onder meer koplopergelden en bos- en parkaanleg. Het beeld dat geld overblijft in het landelijk gebied vindt zij lastig te rijmen met de omvang van de problemen.

265 Tot slot vraagt mevrouw Jansen wat de ambtenaren van wie de capaciteit voor stikstof en woningbouw vanuit het budget Wet natuurbescherming wordt overgeheveld naar Duurzame

Landbouw, concreet gaan doen. Ook wil zij weten waarom deze capaciteit organisatorisch en financieel onder Duurzame Landbouw wordt ondergebracht.

270

Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) is blij dat de provinciale bijdrage van € 400.000 voor de wildopvang is geregeld. Zij is benieuwd hoe de wildopvangcentra zelf met het bedrag omgaan en wil dat ook bij hen navragen. GroenLinks kan instemmen met het afhandelen van de motie over dit onderwerp.

275

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD)

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) is blij dat voor wildopvanglocaties geld is vrijgemaakt en beschouwt de motie hierover daarom als afgedaan. Wel merkt zij op dat dit twee jaar heeft geduurd. Zij vraagt of het gaat om een structurele voorziening of om een eenmalige impuls voor 2026.

280

Verder vraagt mevrouw Van der Helm–Chandansingh naar het voordeel binnen natuur en landelijk gebied. Omdat de voordracht de verbetering van het begrotingsresultaat grotendeels incidenteel noemt en verwijst naar technische herfaseringen, wil zij weten of sprake is van daadwerkelijk lagere kosten, vertraagde uitvoering van natuurprojecten of het doorschuiven van middelen.

285

Tot slot vraagt mevrouw Van der Helm–Chandansingh om een nadere toelichting op de hogere lasten voor Europese landbouwprojecten, omdat die volgens haar als tegenvaller worden genoemd zonder dat hier een verdere uitleg over is gegeven.

290

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt naar de middelen voor natuurbrandpreventie. Zij wijst erop dat Noord-Holland tot en met 2029 ongeveer € 3,7 miljoen ontvangt, waarvan € 1,5 miljoen is bedoeld voor capaciteit en planvorming en € 2,2 miljoen voor maatregelen, terwijl het provinciale plan pas in de zomer van 2027 wordt verwacht. Omdat er nog geen plan ligt en toch € 160.000 wordt teruggestort naar de algemene middelen, vraagt zij of dit bedrag onderdeel is van de € 3,7 miljoen. Als dat zo is, wil zij weten waarom het geld al wordt teruggestort voordat de plannen zijn gemaakt; als dat niet zo is, vraagt zij waar het geld dan vandaan komt.

295

Daarnaast sluit mevrouw Schneemann zich aan bij de vragen van de ChristenUnie en D66 over het naar voren halen van geld voor landbouw. Ook wijst zij erop dat in 2026 bijna € 10 miljoen minder wordt uitgegeven aan het Programma Landelijk Gebied. Volt vindt onduidelijk wat daarmee precies wordt uitgesteld en vraagt welke projecten vertraging oplopen, welke resultaten daardoor later worden bereikt en welke bedragen aantoonbaar later terugkomen.

305

De heer **Heijnen** (CDA) sluit zich aan bij de vragen over de € 6,7 miljoen voor versterking van Kansrijke Landbouw. Hij begrijpt dat het beschikbare budget wordt overschreden en dat daarom middelen uit 2027 tot en met 2029 naar voren worden gehaald. Het CDA steunt doelgerichte stappen op dit dossier, maar maakt zich zorgen over de gevolgen voor de komende jaren, omdat juist dan budget nodig is voor uitvoering en implementatie. Hij vraagt de gedeputeerde daarom wat de impact is van het naar voren halen van dit budget.

310

Schorsing van 13.37 uur tot 14.01 uur.

315 De **voorzitter** wijst de commissie erop dat de gestelde vragen grotendeels technisch van aard waren. Hij benadrukt dat zulke technische vragen beter vooraf hadden kunnen worden ingediend, ook al kunnen er politieke vervolgvragen uit voortkomen.

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

320 Gedeputeerde **Gielen** beantwoordt de twee vragen uit haar portefeuille. Over de reserve Groen bevestigt zij dat het bedrag voor 2026 lager is uitgevallen. Dat komt onder meer doordat het begrote bedrag voor het baggeren van fase 1 in de Oostelijke Vechtplassen lager uitviel en inmiddels is afgerond, terwijl andere projecten, zoals de schil Naardermeer, vertraging hebben opgelopen.

325 De verwijzing naar het Programma Natuurnetwerk 2027 hangt volgens de gedeputeerde samen met de programmering voor de komende jaren. Daarin wordt zichtbaar hoe middelen die dit jaar niet zijn uitgegeven, later alsnog worden ingezet. Het PNN 2027 komt binnenkort naar de commissie en staat op de agenda van oktober.

330 Op de vraag van Volt over € 160.000 voor natuurbrandpreventie zegt gedeputeerde Gielen dat het om een financieel-technische schuif gaat. De provincie heeft extra middelen van het Rijk ontvangen, maar kan die pas aan een specifiek budget toevoegen zodra er een bestedingsplan is. Dat plan wordt opgesteld. Daarna kunnen de middelen opnieuw worden gelabeld.

335 Gedeputeerde **Beemsterboer** beantwoordt de vraag van JA21 over het naar voren halen van € 2,6 miljoen binnen het PLG. Volgens hem gaan enkele maatregelen sneller dan verwacht, onder meer op het gebied van water en klimaatbuffers in de binnenduinrand, waardoor eerder middelen nodig zijn.

340 Op de vraag van de ChristenUnie over € 6,7 miljoen voor Kansrijke Landbouw zegt gedeputeerde Beemsterboer dat het om extra uitvoeringskosten van RVO gaat. RVO voert landbouwsubsidies uit en vraagt volgens hem extra geld voor uitvoeringskosten. De provincie wil de Europese middelen kunnen blijven inzetten en zag volgens de gedeputeerde weinig ruimte om de hogere kosten te vermijden. Hij erkent dat het naar voren halen van middelen gevolgen kan hebben voor latere jaren, vooral voor de cofinanciering van Europese landbouwbudgetten, zoals het NSP. Bij de reguliere begrotingsbehandeling kan daarop worden teruggekomen als een bijstelling nodig blijkt. Voor nu waren de middelen volgens hem nodig om de uitvoering door te laten gaan.

350 De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de € 6,7 miljoen naar organisatiekosten van RVO gaat of ten goede komt aan boeren.

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat het bedrag naar de organisatiekosten van RVO gaat. Hij licht toe dat RVO voor de afhandeling van subsidies meer geld vraagt en dat volgens hem alle overheden daarover ontevreden zijn, maar het tegelijk moeten accepteren omdat zij RVO nodig hebben. Hij geeft aan dat hij dit liever anders had gezien.

355 Op vragen van de Partij voor de Dieren over de Faunabeheereenheid zegt gedeputeerde Beemsterboer dat de beschikbare € 4 miljoen voor onderzoeken, oorspronkelijk verdeeld over twee boekjaren, nu in één keer wordt gevraagd zodat alle onderzoeken direct kunnen starten. Ook dit ziet hij als een versnelling.

360 Over de vraag of predatiebeheer ook door anderen dan de FBE kan worden uitgevoerd, stelt gedeputeerde Beemsterboer dat de FBE volgens Gedeputeerde Staten goed werk levert en meer

doet dan jacht alleen. Hij noemt onder meer verjagen en andere vormen van faunabeheer. Voor het weidevogelproject over predatie is volgens hem bovendien overlegd met collectieven en terreinbeherende organisaties, die ook deel uitmaken van het bestuur van de FBE.

365 Op de vraag van D66 over capaciteit voor Duurzame Landbouw zegt gedeputeerde Beemsterboer dat dit vooral een organisatorische ingreep is omdat het stikstofdossier veel extra inzet vraagt, ook vanuit andere sectoren, om weer stappen te kunnen zetten.
Gedeputeerde Beemsterboer zegt over de € 400.000 voor wildopvang dat Provinciale Staten hiervoor een incidenteel budget beschikbaar hebben gesteld en dat het bedrag daarom ook
370 incidenteel is verwerkt.

Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) merkt op dat zij daar geen vraag over had gesteld, maar dat de vraag wel is beantwoord.

375 Op de vraag van Volt naar uitgestelde projecten binnen het Programma Landelijk Gebied zegt gedeputeerde **Beemsterboer** dat het bedrag van ongeveer € 10 miljoen bestaat uit een optelsom van kleine wijzigingen. Hij verwijst voor meer inzicht naar de commissie van oktober, waarin zowel de planning van het PNN als de kortetermijnagenda worden gedeeld, en vraagt de commissie daarop te wachten.

380 *Tweede termijn commissie*

De heer **Mattens** (PvdD) verduidelijkt dat zijn vraag vooral ging over de betrokkenheid van partijen buiten de Faunabeheereenheid. Hij wil weten in hoeverre ook niet-gelieerde partijen worden meegenomen, mede vanwege mogelijke aanbestedingsrisico's. Daarbij verwijst hij naar
385 de bredere discussie of subsidierelaties soms als aanbestedingsplichtige relaties moeten worden gezien.

Mevrouw **Jansen** (D66) vraagt in tweede termijn om een nadere toelichting op het verhaal over de extra kosten voor RVO, omdat zij dat niet begrijpt.

390 Ook merkt zij op dat haar vraag over de neerwaartse bijstelling van PLG-projecten volgens haar nog niet is beantwoord, onder meer waar het gaat om de koplopergelden en mogelijke vertraging in de uitvoering.

395 Tot slot vraagt mevrouw Jansen opnieuw wat de ambtenaren voor extra inzet op stikstof concreet gaan doen. Zij wil ook weten waarom deze capaciteit onder Duurzame Landbouw wordt gebracht.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) zegt dat enkele vragen nog niet zijn beantwoord. Zij vraagt of zij goed begrijpt dat de € 6,7 miljoen voor Europese landbouwprojecten naar voren wordt gehaald
400 om RVO te financieren, of dat zij daarin een denkfout maakt. Daarbij vraagt zij om bevestiging of Noord-Hollandse ondernemers hier dus niet van profiteren.

Daarnaast herhaalt mevrouw Ouderkerken haar vraag over de € 2,6 miljoen uit het PLG. Zij wil concreet weten waarvoor deze middelen worden ingezet en hoe wordt geborgd dat de beoogde
405 versnelling daadwerkelijk tot uitvoering leidt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) is verbaasd over het antwoord over de middelen voor RVO. Hij verwacht dat geld dat Provinciale Staten beschikbaar stellen voor Kansrijke Landbouw uiteindelijk

ten goede komt aan agrariërs in Noord-Holland. Omdat dit volgens hem in deze discussie niet
410 helder wordt, stelt hij voor om een toelichting of briefing te krijgen over de financiering van RVO,
wat de provincie daarvoor terugkrijgt en welk deel naar organisatiekosten gaat.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt hoe het naar voren halen van € 6,7 miljoen financieel doorwerkt in
latere jaren. Hij verwijst naar de begroting, waarin volgens hem bij de kaderbrief voor 2027 € 5,1
415 miljoen extra is toegevoegd, terwijl de middelen voor 2028 en 2029 nog steeds ontbreken. Hij
vraagt of de gedeputeerde bij de begroting terugkomt op een langjarige dekking, zodat de
provincie haar bijdrage kan blijven leveren, naast de bredere vraag waarom dit geld naar RVO
gaat en niet rechtstreeks naar boeren.

420 Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt of gedeputeerde Beemsterboer bereid is met het Rijk te kijken
hoe de extra kosten voor RVO kunnen worden verlaagd. Volgens haar zal Noord-Holland
waarschijnlijk niet de enige provincie zijn die hiermee te maken heeft. Zij ziet dit niet alleen als
een provinciale kwestie, maar ook als een systeemvraagstuk waarvoor mogelijk een gezamenlijk
signaal van de provincies nodig is.

425 Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) laat de vragen over RVO rusten, maar herhaalt
haar vraag over programma 5 Natuur en landelijk gebied. Zij zegt dat het eerdere antwoord voor
haar onvoldoende duidelijk was en vraagt opnieuw of het voordeel van bijna € 6 miljoen
voortkomt uit daadwerkelijk lagere kosten of uit vertraagde uitvoering van natuurprojecten die
430 naar een volgend jaar worden doorgeschoven. Daarbij verwijst zij naar de voordracht, waarin de
verbetering van het begrotingsresultaat grotendeels incidenteel wordt genoemd, mede door
technische herfaseringen.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

435 Gedeputeerde **Gielen** antwoordt op de vraag van mevrouw Van der Helm-Chandansingh over
programma 5 Natuur en landelijk gebied dat het om beide gaat. Een deel van het voordeel
ontstaat doordat projecten goedkoper uitvallen, zoals het baggeren van fase 1 in de Oostelijke
Vechtplassen. Tegelijk lopen andere projecten vertraging op, waardoor in 2026 minder kosten
worden gemaakt.

440 Volgens de gedeputeerde wordt in het PNN, dat in oktober naar de commissie komt, zichtbaar
hoe de programmering voor de komende jaren verschuift en wanneer de middelen alsnog tot
uitgaven leiden.

445 Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt de Partij voor de Dieren dat Gedeputeerde Staten bij
opdrachten rekening houden met het aanbestedingsrecht. Daarbij wijst hij erop dat de
Faunabeheereenheid volgens hem een unieke opdracht van de provincie heeft, maar dat dit de
naleving van regelgeving niet wegneemt.

450 Over de € 6,7 miljoen voor RVO zegt gedeputeerde Beemsterboer dat hij hier schriftelijk op
terugkomt. Hij schetst alvast dat RVO volgens hem voor meerdere opdrachtgevers, waaronder
ministeries, aangeeft niet meer uit te komen met ongeveer 10% uitvoerings- en
afhandelingskosten en richting ongeveer 15% gaat. Hij houdt daarbij een voorbehoud bij de
exacte cijfers. Volgens de gedeputeerde hebben overheden hierover stevig bezwaar gemaakt,

455 maar zijn er weinig alternatieven voor uitvoering door RVO. Ook zal schriftelijk worden toegelicht hoe dit in de begroting is verwerkt.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of dit alleen bij dit programma speelt of ook bij andere programma's.

460

Gedeputeerde **Beemsterboer** antwoordt dat dit speelt bij alle programma's waarvoor RVO voor de provincie uitvoering doet. Hij zegt toe in te gaan op de vraag of er ook andere Noord-Hollandse programma's zijn waarop dit effect heeft, omdat hij dat niet uit zijn hoofd weet.

465 Op de vervolgvraag van D66 over capaciteit voor stikstof zegt gedeputeerde Beemsterboer dat het programma Stikstofreductie en natuurherstel veel tijd vraagt, onder meer voor uitvoering, zonering en reacties op kabinetsbeleid. De capaciteit wordt volgens hem bij het stikstofteam ondergebracht, en dat team valt onder het programma Duurzame Landbouw.

470 Op de vraag van de VVD over de € 2,6 miljoen uit het PLG zegt gedeputeerde Beemsterboer dat hij die in eerste termijn had opgevat als dezelfde vraag als die van JA21. Hij herhaalt dat enkele maatregelen sneller gaan dan verwacht, namelijk watermaatregelen, klimaatbuffers en de binnenduinrand.

475 De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voordracht Tweede begrotingswijziging 2026 zal als bespreekstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 5 oktober 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

480 **6 A-agenda Natuur, Landschap, Water en Bodem (gedeputeerde Gielen)**

6.a Natuur: Voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) t.b.v. de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF)

Toelichting:

485 *De twaalf provincies zitten in het proces om de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving op te richten voor de uitvoering van de NDFF. In januari 2026 hebben de Provinciale Staten van de provincies hun zienswijze kenbaar gemaakt. Deze zijn voorzien van reactie en waar nodig is de gemeenschappelijke regeling gewijzigd. Gedeputeerde Staten vragen nu Provinciale Staten toestemming om de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving te mogen treffen.*

490

De commissie wordt gevraagd Provinciale Staten te adviseren over de voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) ten behoeve van de Nationale Database Flora en Fauna.

495 *Eerste termijn commissie*

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) steunt het belang van betrouwbare landelijke natuurdata, omdat goede gegevens nodig zijn voor zorgvuldig beleid. Tegelijk heeft zij zorgen over de voorliggende gemeenschappelijke regeling. Die gaan vooral over kosten, zeggenschap en de mate waarin de provincie zich voor langere tijd bindt.

500

Over de kosten vraagt zij welke concrete waarborgen er zijn dat de bijdrage van Noord-Holland de komende jaren niet geleidelijk oploopt, zonder dat Provinciale Staten daar vooraf grip op hebben. Daarbij wijst zij erop dat GS een kostenplafond afwijzen, onder meer vanwege open data en mogelijke toekomstige verplichtingen voor gemeenten en waterschappen.

505

Daarnaast vraagt mevrouw Van der Helm-Chandansingh welke sturingsmogelijkheden Provinciale Staten buiten de begroting om behouden, omdat besluiten van het UNO-bestuur niet standaard aan een zienswijze worden onderworpen. Zij wijst er ook op dat Noord-Holland eerder geen zienswijze heeft ingediend.

510

Tot slot vraagt zij of de gedeputeerde deelt dat de provincie feitelijk voor onbepaalde tijd aan de regeling is gebonden, nu GS de uittredingsregeling in de kern theoretisch noemen en vereenvoudiging niet haalbaar achten. Zij wil weten of dit meeweegt bij de afweging om toestemming te verlenen.

515

De heer **Dijkman** (VVD) verwijst naar de kritische opmerkingen die de VVD eerder maakte over evaluatie, financiering en governance van de gemeenschappelijke regeling. Hij onderschrijft het belang van de NDFF, maar vraagt waarom daarvoor deze gemeenschappelijke regeling nodig is. Volgens hem blijft het feitelijke beheer bij BIJ12 liggen en roept de constructie de vraag op of de subsidie en de uitvoeringskosten niet anders kunnen worden georganiseerd.

520

Daarnaast wil de heer Dijkman duidelijk onderscheid maken tussen het duurzaam faciliteren van de NDFF en het optuigen van een structuur waarin later ook andere natuurtaken kunnen worden ondergebracht. Juist dat laatste baart hem zorgen. Hij vraagt daarom om een toezegging dat Provinciale Staten niet zomaar meewerken aan taakuitbreiding. Een zienswijze ziet hij daarbij niet als echte zeggenschap, omdat Provinciale Staten volgens hem met een gemeenschappelijke regeling een deel van hun budgetrecht op afstand zetten.

525

De heer **Van Haasen** (PVV) vindt dat een landelijke databank met feitelijke gegevens over flora en fauna nuttig kan zijn. Zijn zorg zit vooral in de bestuurlijke constructie rond de UNO, net als bij eerdere sprekers. Hij vraagt of eventuele uitbreiding van taken altijd in overleg met Provinciale Staten plaatsvindt en of de gedeputeerde kan garanderen dat de jaarlijkse bijdrage van Noord-Holland niet zomaar verder oploopt.

530

Mevrouw **Gordijn** (JA21) sluit aan bij eerdere zorgen over de UNO en mogelijke uitbreiding van taken. Zij vraagt om een toezegging dat Provinciale Staten inhoudelijk worden geïnformeerd en zich kunnen uitspreken als de taken verder worden uitgebreid dan het beheer van de NDFF.

535

Daarnaast vraagt mevrouw Gordijn verduidelijking over de financiële afspraak. In de stukken staat volgens haar dat de kosten maximaal gelijk blijven aan de huidige beheerkosten, behalve indexatie, maar ook dat open data tot hogere kosten kan leiden. Zij wil weten of de regeling meer gaat kosten dan alleen indexatie.

540

Tot slot vraagt mevrouw Gordijn hoe wordt gewaarborgd dat waarnemingen uit nieuwe technieken, zoals beeld- en geluidsherkenning, voldoende zijn gevalideerd voordat zij als betrouwbare gegevens in de NDFF worden gebruikt.

545

De heer **Klein** (ChristenUnie) geeft aan dat zijn fractie bij de komende Statenvergadering afwezig is, maar positief adviseert over het voorstel.

550

De heer **Vendrig** (BBB) is blij dat de NDFF grotendeels openbaar is geworden en sluit zich aan bij de eerdergenoemde zorgen over de gemeenschappelijke regeling. Hij begrijpt dat het nu gaat om het inrichten van die regeling, maar ziet ook kansen in het praktische gebruik van de databank.

555

Volgens de BBB zou het waardevol zijn om naast flora- en faunagegevens ook de verschillende drukfactoren in beeld te brengen. Door die gegevens per locatie te koppelen, kunnen volgens de heer Vendrig eenvoudiger logische conclusies worden getrokken. Hij vraagt de gedeputeerde of de provincie daar iets mee kan.

560

De heer **Kes** (SP) wijst erop dat Noord-Holland in februari geen zienswijze heeft ingediend en vindt dat de discussie daarom kort kan blijven. Hij deelt de wens dat een gemeenschappelijke regeling niet ideaal is, maar ziet die, net als bij een parlementaire democratie, als de minst slechte beschikbare vorm. Volgens hem moeten Provinciale Staten er bij elke gemeenschappelijke regeling op kunnen vertrouwen dat het college en de uitvoerende organisatie hen goed informeren. In lijn met eerdere vragen vraagt hij de gedeputeerde om dit toe te lichten en de betrokkenheid van Provinciale Staten te borgen. De SP kan verder instemmen met het voorstel.

565

Eerste termijn Gedeputeerde Staten

570

Gedeputeerde **Gielen** herkent de zorgen die eerder dit jaar ook al bij de gemeenschappelijke regeling zijn besproken. Volgens haar gaan die zorgen vooral over kosten, grip en de rol van Provinciale Staten. Zij benadrukt dat de bijdrage van Noord-Holland aan de gemeenschappelijke regeling via de provinciale begroting loopt en daarmee onder het budgetrecht van Provinciale Staten valt.

575

Daarnaast wijst de gedeputeerde erop dat zienswijzen op de begroting van de gemeenschappelijke regeling zelf ook langs Provinciale Staten komen. Daarmee worden de sturingsmogelijkheden van Provinciale Staten op de NDFF volgens haar beter gewaarborgd dan tot nu toe het geval was.

580

Op de vraag van de VVD waarom een gemeenschappelijke regeling nodig is, antwoordt gedeputeerde Gielen dat die nodig is om van de NDFF daadwerkelijk een wettelijk natuurregister te maken. De uitvoering blijft via BIJ12 lopen. Voor de wettelijke verankering is volgens haar de gemeenschappelijke regeling nodig.

585

Over mogelijke taakuitbreiding zegt gedeputeerde Gielen dat dit in overleg met Provinciale Staten gebeurt. Omdat uitbreiding van taken meestal ook extra middelen vraagt, komt de sturing volgens haar opnieuw terug via het budgetrecht.

590

Op de vraag van JA21 over datakwaliteit antwoordt de gedeputeerde dat de NDFF een eigen validatieproces kent. Ook is volgens haar in de databank te achterhalen met welke protocollen gegevens zijn verzameld.

Op de vraag van BBB over drukfactoren zegt gedeputeerde Gielen dat het in beeld brengen daarvan inderdaad van belang is. De NDFF kan daarbij volgens haar helpen, voor zover

595 soortgegevens relevant zijn om drukfactoren te beoordelen. Zij ziet de databank daarmee ook als een instrument voor monitoring.

Tweede termijn commissie

600 De heer **Dijkman** (VVD) vindt de beantwoording nog niet volledig bevredigend. Hij betwijfelt of instemmingsrecht op de begroting voldoende feitelijke zeggenschap geeft, omdat zienswijzen van provincies niet altijd worden overgenomen en een gedeputeerde in de gemeenschappelijke regeling kan worden overstemd als een meerderheid de begroting accepteert.

605 Daarnaast vraagt de heer Dijkman of voor een wettelijk natuurregister niet vooral een publiekrechtelijk orgaan nodig is en of daarvoor ook een minder bureaucratische vorm dan een gemeenschappelijke regeling denkbaar was.

Tweede termijn Gedeputeerde Staten

610 Gedeputeerde **Gielen** antwoordt dat zij de zorgen van de VVD vooral ziet als onderdeel van een bredere discussie over het instrument gemeenschappelijke regeling. Zij begrijpt de zorg over de feitelijke invloed van Provinciale Staten, maar benadrukt dat het budgetrecht een van de sterkere rechten van Provinciale Staten is.

615 Volgens de gedeputeerde is de gemeenschappelijke regeling, gezien de gezamenlijke provinciale opgave en de fase waarin het proces zich bevindt, op dit moment de meest logische stap om de wettelijke verankering van de NDFF mogelijk te maken. Zij benadrukt dat Noord-Holland niet de enige provincie is met zorgen over kosten en betrokkenheid. Juist omdat die zorgen breed leven, verwacht zij dat daar blijvend aandacht voor blijft.

620 De **voorzitter** concludeert dat het agendapunt voldoende is besproken. De voordracht Treffen gemeenschappelijke regeling uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (UNO) ten behoeve van de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) zal als hamerstuk worden doorgeleid naar de Provinciale Statenvergadering van 5 oktober 2026. De samenvatting van deze bespreking zal aan de stukken van de Provinciale Statenvergadering worden toegevoegd.

625

7 B-agenda Landbouw, Visserij, dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)

7.a Landbouw: Agenderingsverzoek ChristenUnie, CDA, Volt, GroenLinks, PvdA over de consequenties landelijk stikstofbeleid op Noord-Holland

630 *Behandelvoorstel:*

De commissie kan het agenderingsverzoek en in het specifiek de vragen uit het agendaverzoek met de commissie en gedeputeerde bespreken.

Voorafgaand aan de commissievergadering hebben zich acht insprekers aangemeld.

635

De heer **Glas** spreekt op persoonlijke titel als akkerbouwer over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid voor Noord-Holland. Dierlijke rundveemest vormt op zijn bedrijf de basis voor de teelt, onder meer vanwege sporenelementen, humusopbouw, waterhuishouding en het vasthouden van mineralen. Samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw vindt hij op zichzelf werkbaar, 640 maar de grens van 25 kilometer is volgens hem te krap, omdat akkerbouwgebieden in Noord-Holland bij krimp van de veehouderij mogelijk verder weg mest moeten zoeken, bijvoorbeeld in

Friesland.

645 De heer Glas wijst erop dat stikstof voor planten een belangrijk voedingselement is. Een goede bemesting draagt volgens hem bij aan sterke gewassen die minder gevoelig zijn voor ziekten, plagen, onkruid en insecten. Tegelijk maakt het kleiner wordende pakket aan gewasbeschermingsmiddelen de teelt kwetsbaarder, omdat wisselen van middelen moeilijker wordt en resistentie sneller kan ontstaan. Groene middelen zou hij graag gebruiken, maar toelating blijkt volgens hem lastig doordat de werking minder consistent is dan bij chemische middelen.

650 Hij noemt concrete problemen in de slateelt en koolteelt, waar insectendruk tot schade, afval, extra werk en lagere opbrengsten leidt. De sector probeert chemie volgens hem zo veel mogelijk te vermijden, bijvoorbeeld door na de oogst een volggewas te zaaien, goed te bemesten, grond te ruilen met veehouders en waar nodig te beregenen. Ook ziet hij kansen in automatisering, zoals
655 robots die gericht onkruid bestrijden, al zijn die machines nog duur en beperkt inzetbaar.

Biologische teelt ziet de heer Glas niet als eenvoudige oplossing. In het begin kan dat volgens hem goed gaan, maar na enkele jaren neemt de plaagdruk toe, zeker wanneer meer bedrijven in een gebied biologisch gaan telen. Als de kwaliteit of opbrengst ondanks alle inspanningen tegenvalt,
660 kan een product soms nog als koevoer worden afgezet. Daarmee benadrukt hij zijn kernpunt: akkerbouw en veehouderij zijn in Noord-Holland sterk met elkaar verweven, en hij vraagt de commissie daar rekening mee te houden.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

665 De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt hoe samenwerking tussen akkerbouwers en melkveehouders in Noord-Holland wél kan werken als de grens van 25 kilometer te beperkend is. Volgens de heer **Glas** is er in Noord-Holland te weinig mest om de akkerbouw te bedienen. Als de afstandsgrens vervalt, ontstaat volgens hem meer ruimte om mest uit bijvoorbeeld Friesland of het Groene Hart te halen.

670 Mevrouw **Gordijn** (JA21) wil weten of nieuwe landbouwtechnieken volgens de heer Glas perspectief bieden en hoe die ontwikkeling het best op gang kan worden gebracht. De heer **Glas** ziet vooral potentie in onkruidbestrijding met nieuwe technieken. Die ontwikkeling staat volgens hem nog in de kinderschoenen en vraagt verdere ontwikkeling, mogelijk met subsidie.

675 De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de heer Glas zelf moeilijkheden ervaart bij het verkrijgen van biologische of minder belastende gewasbeschermingsmiddelen, en waar dat uit blijkt. De heer **Glas** antwoordt dat zulke middelen onvoldoende beschikbaar zijn. Voor trips is volgens hem weinig effectief middel voorhanden. Groene middelen wil hij graag gebruiken wanneer ze werken,
680 maar toelating is lastig doordat hun werking minder consistent is dan die van chemische middelen en toelating juist om herhaalbare werking vraagt.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Glas voor zijn inspraak.

685

De heer **Stuijt** spreekt op persoonlijke titel als melkveehouder uit De Wijdewormer. Hij doet dat namens zijn familie, de coöperatie Boeren met Toekomst, Farmers Defence Force en boeren in de

Wijdewormer. Zijn familiebedrijf bestaat al 65 jaar en heeft twee opvolgers klaarstaan. Daarmee staat voor hem niet alleen een bedrijf, maar ook een generatieverhaal op het spel.

Volgens de heer Stuijt raakt de stikstofbrief van minister Van Essen de Wijdewormer hard. Het gebied van 1.700 hectare ligt ingeklemd tussen Natura 2000-gebieden en volgens hem zou 80% van de Wijdewormer onder de zonering vallen. Daardoor zouden inkomsten en grondwaarde wegvallen en kunnen banken zich terugtrekken. Hij legt de verantwoordelijkheid nadrukkelijk bij provincie, gemeenten, waterschappen en andere bestuurders, omdat zij volgens hem moeten opkomen voor degenen die voedsel produceren.

De gevolgen beperken zich volgens hem niet tot de melkveehouderij. Ook tuinbouw, akkerbouw en bollensector zijn afhankelijk van mest en grondroolatie. In de Wijdewormer zijn volgens de heer Stuijt nog elf melkveehouders en enkele vleeshouders over, waar dat er vroeger zestig waren. Als de zonering bedrijven niet raakt, dan doen volgens hem de reductie op fosfaatrechten of de CO₂-heffing dat alsnog.

De heer Stuijt noemt Noord-Holland extensief en vindt dat het landelijke model daar onvoldoende rekening mee houdt. Reducties zijn volgens hem niet haalbaar zonder zeer grote investeringen, terwijl nieuwe technieken niet of moeilijk kunnen worden vergund. Minder koeien houden acht hij financieel onhoudbaar, mede omdat de melkprijs volgens hem achterblijft bij de kostprijs.

Zijn waarschuwing is dat de maatregelen kunnen leiden tot halvering of verdere krimp van de sector en het verdwijnen van familiebedrijven. Daarmee komt volgens hem ook de voedselvoorziening meer in handen van grote internationale partijen of import uit landen met andere regels voor milieu, dierenwelzijn en voedselveiligheid. Dat ziet hij als een onwenselijke bestuurlijke keuze.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of de heer Stuijt, naast zijn kritiek op de maatregelen uit de stikstofbrief, andere mogelijkheden ziet om de stikstofneerslag in het gebied te verminderen. Hij noemt daarbij ook samenwerking in een gebiedsproces.

De heer **Stuijt** herhaalt dat stikstof volgens hem vooral als middel wordt gebruikt om grond in handen van de overheid te krijgen. Hij wijst erop dat de veehouderij in Noord-Holland met één à twee koeien per hectare al extensief is. Ook benadrukt hij opnieuw de afhankelijkheid van akkerbouw en bollenteelt van mest en grondwisseling. Als die samenhang wegvalt, valt volgens hem de hele boerensector uiteen.

De heer **Dessing** (FvD) zegt dat hij het betoog van de heer Stuijt helder vindt en dat hij diens zorgen over de combinatie van de stikstofbrief en de stapeling van mestmaatregelen deelt. Hij vraagt wat deze stapeling volgens de heer Stuijt betekent voor bedrijven die hij vertegenwoordigt of kent.

De heer **Stuijt** antwoordt dat de zonering de Wijdewormer volgens hem al direct raakt en dat de ruimte voor verdere aanpassing op bedrijven op is. Hij noemt grondprijzen, het vervallen van eerdere regelingen, het lage aantal koeien per hectare en de verhouding tussen melkprijs en kostprijs als redenen waarom bedrijven financieel klem komen te zitten. Volgens hem krijgen boeren het niet meer rond en leidt de opeenstapeling van maatregelen tot grote druk en uitval in de sector.

735 De heer **Dessing** (FvD) zegt mee te leven met de heer Stuijt en stelt dat de provincie volgens Forum voor Democratie bij de uitvoering van deze maatregelen tegengas moet geven. Hij geeft aan dat zijn fractie zich in Den Haag zal inzetten om de maatregelen tegen te houden.

740 De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Stuijt voor zijn inspraak.

745 De heer **Swaag** spreekt namens LTO Noord over de gevolgen van het landelijke stikstofbeleid voor Noord-Holland. Hij verwijst naar zijn eerdere waarschuwing dat het intrekken van rechtsgeldige natuurvergunningen, zoals in Brabant dreigt, het vertrouwen in de overheid ernstig aantast. Volgens hem gaat het om boerengezinnen die vrezen voor de toekomst van hun bedrijf. LTO Noord heeft Gedeputeerde Staten op 4 augustus per brief opgeroepen te voorkomen dat dit ook in Noord-Holland gebeurt.

750 De heer Swaag benadrukt dat Noord-Holland met de overeenkomst over stikstofreductie en natuurherstel al een eigen koers heeft ingezet. Die rust volgens hem op emissiereductie, juridisch en praktisch geborgd natuurherstel en gebiedsspecifiek maatwerk. Melkveehouders hebben volgens monitoring al 18% reductie gerealiseerd op weg naar de afgesproken 30% in 2030. Hij vraagt de provincie deze koers te blijven steunen, ook richting het Rijk, omdat duidelijke doelen volgens hem
755 ruimte geven aan vakmanschap, vertrouwen en waardering.

Voor natuurherstel vraagt de heer Swaag om langdurig geborgde maatregelen en objectieve monitoring met betrouwbare veldgegevens. Daarbij moeten volgens hem ook andere drukfactoren dan stikstof worden betrokken, zoals waterhuishouding, wildbeheer en het beheer van
760 natuurgebieden. Die bredere onderbouwing is volgens hem nodig om vergunningverlening juridisch houdbaar op gang te brengen.

Over zonering stelt de heer Swaag dat, als zones aantoonbaar nodig zijn, Noord-Holland moet vasthouden aan het eerdere vertrekpunt van maximaal 250 meter vanaf stikstofgevoelige
765 hexagonen, met vrijwilligheid, maatwerk en financiële ondersteuning als uitgangspunt. Zones van 500 meter of één kilometer vindt hij onnodig kostbaar en nauwelijks effectief. Hij spreekt waardering uit voor het gesprek met de provincie en de gedeputeerden en roept Provinciale Staten op het Noord-Hollandse stikstofproject te steunen, zodat vergunningverlening weer mogelijk wordt.

770 *De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.*

De heer **Vendrig** (BBB) wil van LTO Noord weten hoe boeren op dit moment naar het Noord-Hollandse stikstofreductiebeleid kijken.

Volgens de heer **Swaag** groeit het vertrouwen in de provinciale overheid voorzichtig. De landelijke discussie in Den Haag helpt volgens hem niet, omdat die veel emotie oproept. LTO Noord probeert
775 ondertussen duidelijk te maken wat er gebeurt en welk perspectief daarbij hoort. Voorwaarde blijft dat vergunningverlening weer op gang komt, ook vanwege de handhavingsverzoeken die landelijk spelen. Goed geborgd natuurherstel, met zicht op alle drukfactoren, brengt dat volgens hem dichterbij.

In een vervolgvraag vraagt de heer **Vendrig** (BBB) of boeren ook achter de manier staan waarop
780 Noord-Holland het beleid nu vormgeeft.

De heer **Swaag** kan niet zeggen of alle boeren daar volledig achter staan. Wel benadrukt hij dat LTO Noord laat zien welke stappen worden gezet en waarom die inzet belangrijk is.

785 De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt welke onderdelen van de brief van minister Van Essen volgens LTO Noord niet helpen in Noord-Holland en haaks staan op, of in de weg zitten van, de provinciale aanpak.

De heer **Swaag** noemt onder meer de GVE-norm, die volgens hem niets met stikstofreductie te maken heeft, en de koppeling van fosfaatrechten aan CO₂. Die onderdelen leiden volgens hem tot een halvering van de veestapel, zeker zolang innovaties en vergunningverlening niet eerst op gang zijn gebracht. Ook wijst hij opnieuw op de zones. Volgens hem biedt de Noord-Hollandse uitgangspositie perspectief, maar wordt het lastiger als de brief met deze thema's door de provinciale aanpak heen fietst.

795 De heer **Heijnen** (CDA) waardeert dat al 18% reductie is gerealiseerd en ziet daarin inzet van verschillende kanten. Hij vraagt of LTO Noord signalen heeft dat ook in Noord-Holland rechtsgeldige vergunningen kunnen worden ingetrokken, zoals in Brabant dreigt. Daarnaast vraagt hij of de gekozen route om vergunningverlening weer mogelijk te maken snel genoeg verloopt en wanneer vergunningen volgens LTO Noord daadwerkelijk los zouden kunnen komen. De heer **Swaag** laat de vraag over mogelijke intrekking van vergunningen in Noord-Holland aan de gedeputeerde. Zijn uitgangspunt is dat dit in Noord-Holland niet gebeurt en ook niet mag gebeuren. 800 Over het tempo zegt hij dat het niet snel genoeg gaat; wat LTO Noord betreft had vergunningverlening al eerder los moeten komen. De heer **Swaag** benadrukt dat hier hard aan wordt gewerkt en dat het volgens hem een gezamenlijke opgave is.

805 De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer **Swaag** voor zijn inspraak.

810 De heer **Rijlaarsdam** spreekt als melkveehouder uit Stompvoren over de gevolgen van de rijksplannen voor het provinciale beleid. Volgens hem belooft minister Van Essen met de Kamerbrief vergunningverlening weer mogelijk te maken, maar lukt dat niet als alleen op stikstof wordt gestuurd. Door het additionaliteitsvereiste moet volgens hem eerst aan kritische depositiewaarden worden voldaan voordat vergunningen kunnen worden verleend, terwijl in Noord-Holland gebieden zijn waar de achtergronddepositie ruim boven de kritische depositiewaarde ligt en een deel van de depositie uit het buitenland komt. 815

Als alternatief wijst de heer **Rijlaarsdam** op de Habitatrichtlijn, waarin volgens hem centraal staat dat natuur niet mag verslechteren. Als dat met goede natuurmonitoring wordt geborgd, is volgens hem aan de Europese regels voldaan. Nederland kan daarnaast hogere ambities voor natuur nastreven, 820 maar die hoeven volgens hem niet onder dezelfde strikte voorwaarden te vallen als het verslechteringsverbod.

Aan de hand van de Eilandspolder stelt de heer **Rijlaarsdam** dat natuur zich goed kan ontwikkelen ondanks een hogere stikstofdepositie dan de KDW voorschrijft. Hij vraagt daarom of rigide 825 maatregelen zoals overgangszones, GVE-normen, uitkoop of vermindering van vee daar wel nodig zijn, of dat de provincie moet prioriteren en ruimte moet laten wanneer de natuur aantoonbaar op orde is.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

830 De heer **Vendrig** (BBB) brengt de rekenkundige ondergrens van 0,005 mol in. Hij vraagt of eerdere invoering dan eind 2027 zou helpen en of Noord-Holland per gebied zelf een hogere ondergrens zou kunnen toepassen.

Voor de heer **Rijlaarsdam** is een rekenkundige ondergrens een belangrijke sleutel. Een grens van een halve of één mol zou volgens hem veel PAS-melders in één keer kunnen legaliseren en ook
835 maatschappelijke ontwikkelingen weer ruimte geven. Hij ziet niet waarom invoering pas eind 2027 mogelijk zou zijn als de systematiek bekend is. Met de reeds gerealiseerde reductie in de melkveehouderij ziet hij ook ruimte voor een provinciale stap en roept hij de gedeputeerden op die te zetten.

840 De heer **Dessing** (FvD) leest in de bijdrage van de heer Rijlaarsdam een oproep om in Noord-Holland meer vanuit de Habitatrichtlijn te kijken en stikstof niet als enige sturingsmiddel te gebruiken. Hij wil weten welke ruimte de provincie daarin zelf heeft, of dat vooral een landelijke kwestie is, en hoe zo'n provinciale aanpak er volgens de inspreker uit zou kunnen zien.

Voor de heer **Rijlaarsdam** begint dat bij betrouwbare natuurdata. Het eerder besproken
845 natuurregister ziet hij als een goede eerste stap, mits ook drukfactoren in beeld worden gebracht. Wanneer de natuur achteruitgaat, moet volgens hem worden onderzocht waardoor dat komt en welke verbetering nodig is. Stikstof is in die benadering één van de middelen, niet het doel zelf.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Rijlaarsdam
850 voor zijn inspraak.

De heer **Klaver** spreekt op persoonlijke titel als veehouder in Burgerbrug, waar hij samen met zijn zoon een bedrijf voert met een omzet van circa € 2 miljoen. Die omzet wordt volgens hem vooral
855 lokaal besteed. Hij was naar eigen zeggen een van de eersten met een Wabo-vergunning voor zijn bedrijf.

De brief van minister Van Essen levert volgens de heer Klaver voor Noord-Holland meer schade op dan voordeel. Hij wijst op de lage gemiddelde GVE-norm in de provincie, ongeveer 0,7 per
860 hectare, en stelt dat er eigenlijk geen koe meer kan verdwijnen zonder problemen voor de mestvoorziening van de akkerbouw en de melkstroom voor de Noord-Hollandse kaasproductie. Noord-Holland importeert volgens hem nu al mest en melk.

Zoneringen van 500 tot 1000 meter dragen volgens de heer Klaver weinig bij aan de natuur,
865 omdat na 250 meter nauwelijks nog ammoniakuitstoot te meten zou zijn. De boeren binnen die zones zijn volgens hem juist nodig om het gebied te onderhouden en intact te houden. De koppeling van ammoniak aan fosfaatrechten noemt de heer Klaver funest voor zijn bedrijf en voor de sector, ook voor biologische bedrijven. Voor zijn eigen bedrijf zou dat neerkomen op 42% reductie. Beschikbare technieken zijn volgens hem schaars, geborgd noch betaalbaar; als
870 voorbeeld noemt hij investeringen van € 4 miljoen voor techniek en € 2,5 miljoen voor extra fosfaatrechten. Zulke bedragen zijn voor zijn bedrijf niet op te brengen.

De heer Klaver vraagt wat de provincie wil voorkomen: een netto-importeur worden van melk en mest, of de overblijvende boeren ondersteunen zodat zij kunnen blijven. Hij wijst op vergrijzing,

875 te weinig jonge boeren en het belang van circulaire landbouw voor verschillende sectoren in Noord-Holland. Als de plannen van minister Van Essen worden uitgevoerd, ziet hij dat als een nekslag voor de provincie.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

880 Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt of de door de heer Klaver genoemde norm van 0,7 ziet op het aantal koeien per hectare landbouwgrond.

De heer **Klaver** bevestigt dat het gaat om het aantal koeien in Noord-Holland gedeeld door het aantal hectares landbouwgrond.

Mevrouw **Egbers** (PvdD) vraagt vervolgens wat de norm op zijn eigen grond is.

885 Op zijn eigen bedrijf komt de heer **Klaver** uit op ongeveer 1,5 koe per hectare. Daarbij neemt hij ook de natuurgronden mee die hij beheert.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt wat de provincie volgens de heer Klaver concreet voor boeren moet doen. Zij wil weten hoe Noord-Holland hem en andere ondernemers het beste kan

890 ondersteunen.

De heer **Klaver** waarschuwt de provincie vooral niet verder te reduceren via koeien of vergelijkbare maatregelen. Volgens hem moeten boeren die nog in Noord-Holland actief zijn worden ondersteund en moeten vergunningen weer loskomen. In zijn vervolgantwoord roept hij de provincie op meer
895 tegengas te geven richting minister Van Essen, omdat Noord-Holland in zijn ogen al een extensieve provincie is en verdere reductie niet bijdraagt aan de doelen.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Klaver voor zijn inspraak.

900

Mevrouw **Kok** spreekt op persoonlijke titel als melkveehouder in Ursem. Zij plaatst de stikstofplannen van minister Van Essen in een bredere kritiek op natuurbeleid, met het Natuurnetwerk Nederland als voorbeeld. Volgens haar krijgen boeren in en naast NNN-gebieden
905 tegelijk te maken met minder bemesting, verplichte extensivering en aanvullende beperkingen uit het stikstofbeleid.

Haar eigen bedrijf heeft grond in de Mijzenpolder. Een perceel van de buurman is al als NNN aangewezen en zij verwacht dat haar grond kan volgen. Mevrouw Kok verwijt de provincie dat
910 beleid volgens haar vooral op kaartresultaten wordt gestuurd en onvoldoende op de werkelijkheid in het gebied. Zij noemt het ontbreken van nulmetingen voor weidevogels en waterkwaliteit, onduidelijkheid over predatoren en volgens haar onvoldoende aandacht voor andere oorzaken van waterkwaliteitsproblemen.

915 Boeren in de Mijzenpolder hebben volgens mevrouw Kok zelf een verbeterplan aangeleverd dat aansloot bij de natuurdoelen van de provincie. Na een korte pilot volgde volgens haar geen vervolg, nadat bleek dat minimaal € 0,25 per liter melk extra nodig was om het plan rendabel te maken. Ook de uitkoop van familie Smit noemt zij als voorbeeld van beleid dat anders uitpakt dan bedoeld: de overblijvende boeren konden daardoor niet extensiever werken en de weidevogels verdwenen
920 volgens haar juist.

Voor mevrouw Kok laat de Mijzenpolder zien dat niet eerst wordt gemeten wat nodig is, maar dat volgens haar naar een vooraf bepaalde uitkomst wordt toegewerkt. Zij vraagt de provincie daarom niet verder te gaan met het aanwijzen van nieuwe NNN-grond en het maken van nieuwe regels.

925

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of er zicht is op nieuwe voortgang in het gebiedsproces voor de Mijzenpolder, of dat het nog steeds stil ligt.

930 Mevrouw **Kok** zegt dat er geen projectleider is en dat boeren niets horen. Volgens haar ontbreken zelfs nulmetingen voor waterkwaliteit en weidevogels, waardoor niet kan worden vastgesteld of het beleid de natuur daadwerkelijk verbetert.

De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt naar de alternatieve plannen die boeren zelf hadden ontwikkeld en waarom zij die als betere oplossing zagen.

935 Mevrouw **Kok** noemt als voorbeeld de eis om geen rundveedrijfmest meer te gebruiken. Dat zou aanpassingen aan stallen, extra arbeid en minder koeien vragen, met hogere kosten tot gevolg. Ook was er volgens haar een plan voor jongvee op de plek van boer Smit, maar zij heeft niet gemerkt dat daar iets mee is gedaan.

940 De heer **Vendrig** (BBB) haakt daarop in en vraagt of het oorspronkelijke idee was om natuur meer in het midden van de polder te concentreren en bedrijven meer aan de randen te plaatsen, met geleidelijk zwaarder beheer vanaf de bedrijfspercelen.

945 Volgens mevrouw **J** was minder intensief grondgebruik inderdaad de richting. Eén boer in het midden van de polder wilde worden verplaatst en boeren dachten aan een grotere natuurgerichte kern. Omdat de provincie volgens haar niets doet, gaat het gebied juist achteruit.

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt wanneer het eerdere gebiedsproces met de provincie is opgehouden.

950 Mevrouw **Kok** antwoordt dat er vorig jaar nog een interim-projectleider was, maar dat die na enkele maanden stopte. Sindsdien is er volgens haar geen voortgang meer gemeld.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt wat mevrouw Kok nodig zou hebben als opnieuw een gebiedsproces wordt gestart.

955 Mevrouw **Kok** antwoordt dat volgens haar juist minder bemoeienis van de provincie nodig is. Zij wijst erop dat het gebied volgens haar goed functioneerde, met onder meer weidevogelbeheer door boer Smit, en dat de landbouw er door de veengrond al niet intensief is. In haar beleving gingen de problemen beginnen toen de provincie zich ermee ging bemoeien.

960 De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt mevrouw Kok voor haar inspraak.

965 De heer **Griep** spreekt op persoonlijke titel als algemeen directeur van CONO Kaasmakers. In reactie op de eerdere insprekers vraagt hij niet alleen naar de juridische houdbaarheid van het beleid, maar ook naar een morele afweging: is het eerlijk, verantwoord en menswaardig? Volgens hem raken de stikstofplannen niet alleen melkveehouders, maar de hele regionale zuivelketen.

CONO werkt met ongeveer 370 melkveehouders, van wie de meesten in Noord-Holland zijn

gevestigd. De heer Griep schetst dat deze veehouders al jarenlang investeren in duurzaamheid via
970 het programma Caring Dairy, onder meer op klimaatimpact. Toch hoort hij dagelijks veel
onzekerheid en frustratie. Wanneer boeren verdwijnen, worden volgens hem ook transporteurs,
leveranciers, verwerkers en aanverwante bedrijven geraakt. Werkgelegenheid, landschapsbeheer en
voedselvoorziening komen daardoor onder druk.

975 Ook voor CONO zelf zijn de gevolgen volgens de heer Griep groot. De kaasmakerij heeft voldoende
melk nodig om te blijven draaien en te kunnen investeren in kwaliteit, duurzaamheid en innovatie.
Verdwijnt een boer, dan komt die volgens hem niet terug. Productie en werkgelegenheid kunnen
verschuiven naar landen met andere normen voor dierenwelzijn, milieu en voedselveiligheid, terwijl
uitstoot zich dan vooral verplaatst.

980 Boeren willen volgens de heer Griep vooruit en nemen verantwoordelijkheid, maar hebben daarvoor
duidelijkheid, perspectief en betrouwbaar langetermijnbeleid nodig dat uitvoerbaar is. Een
Europees gelijk speelveld en een feitelijke, lokale onderbouwing noemt hij daarbij voorwaarden. Hij
vraagt de commissie de gevolgen voor boeren en de bredere zuivelketen mee te wegen, bedrijven
985 te beoordelen op werkelijke prestaties en ruimte te geven aan maatregelen met aantoonbaar effect.

Werkbare oplossingen ontstaan volgens de heer Griep wanneer provincie, ondernemers en
gebiedspartners samen werken vanuit een gedeelde visie en breed draagvlak. Hij waarschuwt voor
te snelle verandering van een sector die in tientallen jaren is gevormd. Duurzame verandering
990 vraagt volgens hem om tijd en ontwikkeling, niet om revolutie. CONO Kaasmakers en de
aangesloten veehouders willen daaraan meewerken.

De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.

995 Mevrouw **Van der Helm–Chandansingh** (50PLUS) vraagt wat de heer Griep bedoelt met een morele
toets. Zij wijst erop dat het om landelijk beleid gaat dat ook raakt aan Europese wetgeving en wil
weten hoe hij de verschillende belangen weegt en welke rol hij daarbij voor de provincie ziet.
De heer **Griep** verduidelijkt dat hij geen formele toets bedoelt, maar aandacht vraagt voor de
menselijke gevolgen van het beleid. Agrariërs staan volgens hem al onder grote druk door
veranderende regelgeving, financiële zorgen en een negatief imago. Juridisch kan beleid worden
1000 beoordeeld, maar de impact achter de bedrijven blijft volgens hem te vaak buiten beeld. Hij
vraagt meer oog voor het persoonlijke leed op boerenbedrijven.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Griep voor
zijn inspraak.
1005

De heer **Konijn** spreekt op persoonlijke titel als ondernemer van een gemengd agrarisch
familiebedrijf in de Beemster. Samen met zijn vrouw, ouders en broer houdt hij ongeveer honderd
koeien met jongvee, teelt hij aardappelen en tulpen en runt hij een boerderijwinkel. De
1010 onzekerheid door voortdurend veranderend beleid raakt volgens hem niet alleen de
bedrijfsvoering, maar ook het gezinsleven en de motivatie aan de keukentafel.

De heer Konijn schetst dat zijn bedrijf al generatieslang verduurzaamt en dat ook de huidige
generatie verschillende stappen zet om de impact op de omgeving te verlagen. Hij noemt onder
1015 meer een emissiearme staltechniek, agrarisch natuurbeheer, een regeneratieve studiegroep, meer

dan twintig hectare kruidenrijk grasland, aangepaste beweiding voor betere bodembioïologie, een boerderijwinkel, rondleidingen en open dagen. Daarmee wil hij laten zien dat het bedrijf verduurzaming niet alleen bespreekt, maar ook uitvoert.

1020 Zijn oproep aan de commissie is om vast te houden aan de ingezette provinciale koers en de plannen niet opnieuw open te breken. De huidige aanpak is volgens hem tot stand gekomen na intensief overleg en afspraken met de sector, waarna provincie en boeren positief zijn gestart met ledenbijeenkomsten en de Stikstofacademie. Als de doelen nu weer veranderen, vreest hij dat het resterende draagvlak en de geloofwaardigheid onder boeren verdwijnen.

1025 Omdat het kabinet ruimte biedt voor alternatieve, gebiedseigen maatwerkoplossingen, vraagt de heer Konijn de provincie die ruimte te gebruiken om de gemaakte afspraken overeind te houden. Noord-Holland moet volgens hem laten zien dat het al is begonnen en boeren rust, waardering en vertrouwen geven. Voor familiebedrijven staat de volgende generatie daarbij voorop.

1030 *De commissie krijgt de gelegenheid tot het stellen van vragen.*

Mevrouw **Egbers** (PvdD) ziet in de gemengde bedrijfsvoering van de heer Konijn mogelijk een voorbeeld voor andere boeren. Zij vraagt wat hij daarin kan betekenen en hoe de provincie hem en andere boeren daarbij zou kunnen ondersteunen.

1035 De heer **Konijn** plaatst zijn bedrijf niet als uniek voorbeeld. Veel collega's werken volgens hem ook gemengd, vaak in samenwerking met akkerbouwers of andere agrariërs in de omgeving. Zijn bedrijf doet die combinatie vooral op het eigen erf. Ook bredere maatschappelijke activiteiten, zoals een boerderijwinkel, rondleidingen, zorgtaken of bestuurlijke inzet, ziet hij bij meer collega's terug. De kracht van de provinciale aanpak zit volgens de heer Konijn juist in ruimte voor ondernemerschap
1040 vanuit de eigen bedrijfspraktijk. Boeren kunnen dan kiezen wat past bij hun bedrijf en dat samen met collega's verder brengen. Die manier van werken levert volgens hem veel meer energie op dan maatregelen die van bovenaf worden opgelegd.

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of er op het bedrijf van de heer Konijn plannen of investeringen zijn die hij wil uitvoeren, maar die door huidige regelgeving of onzekerheid niet of moeilijk van de grond komen.

De heer **Konijn** noemt de bedrijfsovername als zijn grootste zorg. Zijn vader bereikt volgend jaar de pensioenleeftijd en hij wil hem een goede oude dag kunnen bieden, terwijl overname financiering vraagt. Investerings in emissiearme technieken of extra fosfaatrechten zouden
1050 volgens hem ten koste kunnen gaan van die ruimte, zonder dat zij direct bijdragen aan de continuïteit van het bedrijf. Dat raakt hem persoonlijk.

De **voorzitter** constateert dat de commissie geen verdere vragen heeft en dankt de heer Konijn voor zijn inspraak.

1055

Schorsing van 15.40 uur tot 15.51 uur.

Eerste termijn commissie

1060 De heer **Klein** (ChristenUnie) De heer Klein (ChristenUnie) dankt de commissie voor het agenderen van de gevolgen van de stikstofbrief van minister Van Essen voor Noord-Holland en bedankt Gedeputeerde Staten voor hun toelichtende brief. Zijn fractie is voorzichtig positief dat de

1065 rijksbrief een stap kan zijn om vergunningverlening weer op gang te brengen, maar ziet ook pijnlijke maatregelen. De insprekers hebben volgens hem duidelijk gemaakt wat die maatregelen betekenen voor bedrijven en gezinnen.

1070 Vooral de zones van 500 meter of 1000 meter rond Natura 2000-gebieden baren de heer Klein zorgen. Daar moet de uitstoot extra omlaag en gaan landelijke maatregelen gelden. Juist daarom ziet hij belang in de ruimte die het Rijk provincies biedt om met alternatieve plannen te komen, mits die even effectief zijn. Noord-Holland heeft volgens hem al stappen gezet, onder meer met 18% stikstofreductie, maar de tijd is beperkt: vóór 1 januari 2028 moeten zulke plannen gereed zijn.

1075 De ChristenUnie wil dat de provincie boeren in de betrokken zones maximaal ondersteunt. De heer Klein pleit voor alternatieve gebiedsplannen die samen met agrariërs worden gemaakt en op zo veel mogelijk draagvlak kunnen rekenen. De inzet en ideeën uit de sector moeten daarbij worden benut, ook omdat de inspraak liet zien dat gebiedsprocessen kunnen vastlopen of verkeerd kunnen uitpakken.

1080 Omdat niet overal actieve gebiedsprocessen lopen, vraagt de heer Klein of nieuwe processen moeten worden gestart in de zones die door de rijksplannen worden geraakt. Dat kost geld, maar volgens hem is dit het moment om als provincie naast de boeren te staan. Hij vraagt de andere fracties of zij die lijn delen en wil van Gedeputeerde Staten weten wat nodig is om dit concreet uit te voeren.

1085 De heer **Heijnen** (CDA) wil dat vergunningverlening snel weer mogelijk wordt en dat Noord-Holland van het stikstofslot komt. Het CDA steunt dat het kabinet stappen zet richting perspectief en rechtszekerheid, maar ziet ook de onrust in de agrarische sector. Volgens de heer Heijnen moet de provincie duidelijk maken wat de rijksmaatregelen concreet betekenen voor
1090 Noord-Hollandse landbouwbedrijven.

1095 In de provinciale uitwerking ziet het CDA ruimte voor een sterke landbouw, een gezonde leefomgeving en een vitaal platteland. Die ruimte is er volgens de heer Heijnen alleen als Noord-Holland kiest voor gebiedsgericht maatwerk, doelsturing en rechtszekerheid voor boeren. De brief van Gedeputeerde Staten noemt hij een eerste aanzet, maar nog te summier en procesmatig. Daarom kondigt hij veel vragen aan, waarvan een deel wat hem betreft schriftelijk kan worden beantwoord.

1100 De heer **Kes** (SP) waardeert dat het CDA het landelijke en provinciale beleid met elkaar verbindt. Hij vraagt of de heer Heijnen bedoelt dat landbouw en natuur in Noord-Holland zonder grote maatregelen naast elkaar kunnen blijven bestaan.

1105 De heer **Heijnen** (CDA) antwoordt dat eerst per gebied duidelijk moet worden wat de echte opgave is. Noord-Holland verschilt volgens hem van andere provincies, onder meer door de extensieve landbouw. Zijn hoop en verwachting is dat met gebiedsgerichte, soms ingrijpende maatregelen veel boeren kunnen blijven. Voor een beperkt aantal bedrijven kan verplaatsing volgens hem in uiterste gevallen nodig zijn, maar juist onzekerheid over de gevolgen van de rijksbrief vraagt om snelle provinciale duidelijkheid.

1110 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) onderschrijft de gebiedsgerichte aanpak, maar wil dat de gedeputeerde daarbij nadrukkelijk naar de integraliteit van het hele pakket kijkt. Uit de inspraak blijkt volgens haar dat die samenhang niet altijd wordt ervaren.

1115 De heer **Heijnen** (CDA) deelt het belang van een integrale gebiedsgerichte aanpak. Hij noemt het jammer dat eerdere gebiedsprocessen zijn stilgevallen nadat het landelijke budget wegviel. Zonder dat financieringsverlies waren die processen volgens hem mogelijk verder geweest dan nu het geval is.

1120 De heer **Vendrig** (BBB) vraagt of de heer Heijnen erkent dat het eerder weggevalen budget grotendeels bedoeld was voor uitkoop van boeren en daarmee feitelijk tot sanering van de sector zou leiden.

1125 De heer **Heijnen** (CDA) bestrijdt dat. In gebiedsprocessen is uitkoop volgens hem geen doel op zichzelf; het gaat om toekomst voor het platteland binnen de natuurdoelen en juridische randvoorwaarden. Hij wijst erop dat de rechter eerst daadwerkelijke maatregelen en stikstofreductie verlangt voordat een hogere rekenkundige ondergrens mogelijk wordt. Het budget ziet hij daarom juist als middel om toekomst voor de sector mogelijk te maken.

1130 In zijn vervolginerruptie houdt de heer **Vendrig** (BBB) vol dat destijds wel degelijk werd ingezet op een zeer aantrekkelijke uitkoopregeling.

1135 De heer **Heijnen** (CDA) blijft bij zijn eerdere antwoord en constateert dat BBB en CDA de waardering voor de agrarische sector delen, maar verschillend naar de benodigde maatregelen kijken.

De heer **Dessing** (FvD) vraagt of het CDA met de verwijzing naar mogelijke verplaatsing in uiterste gevallen feitelijk accepteert dat sanering van bedrijven soms onvermijdelijk is. Hij stelt dat verplaatsing door beperkte ruimte, restricties en uitbreiding van Natura 2000-gebied in de praktijk vaak niet haalbaar zal zijn.

1140 De heer **Heijnen** (CDA) wijst die koppeling van verplaatsing aan sanering af. Hij spreekt naar eigen zeggen over verplaatsing als absolute uiterste maatregel, niet over sanering van de sector. Zijn voorkeur blijft dat zo veel mogelijk boeren ook in de zones kunnen blijven. Alleen wanneer op de huidige locatie geen toekomst meer is, kan verplaatsing naar een andere plek volgens hem een oplossing zijn, bijvoorbeeld waar geen opvolger is. Hij maakt bezwaar tegen de suggestie dat hij sanering bepleit.

1150 De heer **Dessing** (FvD) houdt vast aan zijn redenering dat verplaatsing praktisch moeilijk uitvoerbaar is en daardoor alsnog op sanering kan neerkomen.

De heer **Heijnen** (CDA) herhaalt dat hij het woord sanering niet gebruikt, de conclusie van FvD niet deelt en verplaatsing niet gelijkstelt aan sanering.

1155 De **voorzitter** merkt op dat de heer Heijnen een groot aantal vragen zal stellen en verwacht niet dat die direct mondeling worden beantwoord. De vragen kunnen volgens de heer **Heijnen** (CDA) ook per mail worden nagezonden. De heer Heijnen stelt de volgende vragen:

- 1160 • Programma Natuurherstel en stikstofvermindering: wanneer ontvangen Provinciale Staten het ontwerp van het programma en op welke momenten worden zij tussentijds betrokken?
- Doelen per Natura 2000-gebied: welke provinciale doelen gelden voor stikstofreductie, natuurherstel en vergunningverlening, hoe worden die meetbaar gemaakt en wanneer zijn de eerste resultaten zichtbaar?
- 1165 • Vergunningverlening: waarom biedt de Kamerbrief volgens Gedeputeerde Staten wel perspectief, maar nog geen directe vergunningsruimte, en wanneer kan vergunningverlening voor woningbouw, infrastructuur en economische ontwikkeling daadwerkelijk ruimer worden?
- Prioritering van projecten: welke Noord-Hollandse projecten krijgen voorrang zodra vergunningsruimte ontstaat?
- 1170 • Landbouw en perspectief voor boeren: welke garanties kunnen Gedeputeerde Staten geven dat maatregelen primair vrijwillig blijven, hoe blijft keuzevrijheid in de zones geborgd en hoe wordt langdurige onzekerheid voor ondernemers voorkomen?
- Gevolgen van zonering: wat betekenen zones van 250, 500 of mogelijk 1000 meter concreet voor agrarische ondernemers, welke zonering wil Noord-Holland per gebied hanteren, hoeveel bedrijven worden geraakt en welke economische gevolgen verwachten Gedeputeerde Staten?
- 1175 • Onderbouwing van 250 meter: waarom kiest Noord-Holland voor 250 meter rond stikstofgevoelige habitats, welke ecologische onderbouwing ligt daaronder en wat gebeurt er als het Rijk bredere zones verlangt?
- 1180 • Betrokkenheid van grondeigenaren: hoe worden grondeigenaren betrokken bij gebiedsafspraken rondom zonering?
- Financiën: welke aanvullende rijksmiddelen verwachten Gedeputeerde Staten, welke financiële risico's ontstaan als die uitblijven en welk deel van de totale aanpak komt voor rekening van Noord-Holland?
- 1185 • PAS-melders: welke kansen zien Gedeputeerde Staten om de legalisatie van PAS-melders vóór 2028 te versnellen?
- Juridische houdbaarheid: welke juridische risico's zien Gedeputeerde Staten nog in de huidige aanpak?
- 1190 • Landelijke wetswijziging: wat gebeurt er met de Noord-Hollandse aanpak als de voorgenomen landelijke wetswijziging vertraagt of juridisch strandt?

De heer **Vendrig** (BBB) vraagt hoe het CDA de brief van minister Van Essen op zichzelf beoordeelt, los van de provinciale uitwerking.

- 1195 De heer **Heijnen** (CDA) herhaalt dat zijn fractie het zetten van stappen steunt, omdat Nederland en Noord-Holland na jaren van stilstand van het stikstofslot af moeten. Tegelijk vindt hij dat de impact van de brief snel duidelijk moet worden. Boeren hebben volgens hem vooral behoefte aan helderheid over wat de maatregelen betekenen voor hun gebied, hun bedrijf en hun gezin. In Noord-Holland, waar al veel is gebeurd en de landbouw relatief extensief is, hoopt hij dat de gevolgen op onderdelen kunnen meevallen, maar daarvoor is eerst een impactassessment nodig.
- 1200

In een vervolgvraag vraagt de heer **Vendrig** (BBB) welke onderdelen van de rijksbrief het CDA ongewenst vindt of in Noord-Holland liever niet zou uitvoeren.

1205 De heer **Heijnen** (CDA) noemt de grens van 25 kilometer voor samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw onpraktisch. Die beperking kan volgens hem via provinciaal maatwerk worden bekeken; op Texel zou de afstand bijvoorbeeld al snel niet werkbaar zijn. Hij licht toe dat het CDA dit onderwerp mede heeft geagendeerd om helder te krijgen waar Noord-Holland al voorloopt, welke specifieke opgaven hier spelen en hoe de provincie meer grip en zekerheid kan
1210 bieden aan ondernemers.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) schetst de stikstofopgave als een vastgelopen dossier waarvoor geen tijdelijke uitweg meer volstaat. Na jaren van stilstand en mislukte noodoplossingen is volgens haar een juridisch houdbare langetermijnrichting nodig, zodat sectoren weten waar zij aan toe
1215 zijn en Nederland weer ruimte krijgt om verder te bouwen.

Voor Volt moet die oplossing drie doelen verbinden: een toekomstbestendige agrarische sector, herstel van biodiversiteit en het loskrijgen van vergunningverlening. Perspectief betekent daarbij niet alleen dat uitkomsten positief zijn, maar vooral dat boeren en andere sectoren duidelijke
1220 kaders krijgen voor de komende decennia. Waar mogelijk ziet Volt die koers het liefst in Europees verband.

De reactie van Gedeputeerde Staten op de stikstofbrief vindt mevrouw Schneemann nog te procesmatig. De rijksbrief ligt er al enkele maanden en juist de uitvoering wordt volgens haar nu bepalend. Zij vraagt daarom meer richting van het college: hoe wil de provincie de komende jaren concreet verder, en hoe worden keuzes gemaakt die later niet opnieuw moeten worden
1225 bijgesteld?

Bij de 250 meter-zone begrijpt Volt waarom Gedeputeerde Staten die als uitgangspunt nemen, maar de fractie wil voorkomen dat dit opnieuw tot bijsturing leidt als de afstand onvoldoende blijkt. Ook de terugkeer van gebiedsprocessen beoordeelt zij positief, zolang de provincie duidelijk maakt hoe zij het vertrouwen herstelt nadat eerdere stikstofplannen zijn gestopt. De vraag aan Gedeputeerde Staten is daarom hoe zij die processen opnieuw oppakken en toekomstbestendig maken.
1230

1235 Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) bedankt de insprekers en Gedeputeerde Staten voor de snelle inhoudelijke reactie op het agenderingsverzoek. GroenLinks waardeert dat Gedeputeerde Staten een tijdlijn hebben geschetst, maar ziet in de reactie vooral vergunningverlening als eerste prioriteit terug. Voor de fractie is het belangrijk dat het vergunningsslot wordt opgelost, ook voor
1240 woningbouw, bedrijven, boeren en PAS-melders, maar natuurherstel vormt volgens haar de noodzakelijke basis.

Die volgorde leidt bij GroenLinks tot vragen over de zonering. Het Rijk zet in op een zone van 500 meter waarin naast stikstof ook hydrologische maatregelen en natuurherstel een rol spelen, terwijl Noord-Holland voor stikstof uitgaat van 250 meter rond natuurgebieden. Statenlid Bwefar wil weten of voldoende is onderzocht of deze keuze houdbaar is en of hierover specifiek is
1245 gesproken met Noord-Hollandse boerenbedrijven, biologische boerenbedrijven en terrein beherende organisaties.

1250 Verder vraagt Statenlid Bwefar hoe realistisch bedrijfsverplaatsing via herkaveling of een andere route is als de provincie daarvan een uitvoerbare oplossing wil maken. Ook mist zij in de reactie van Gedeputeerde Staten aandacht voor dierenwelzijn, juist omdat innovaties daar mogelijk ruimte voor bieden. De hoofdlijn van Gedeputeerde Staten – sturen op doelbereik, aansluiten bij wat in Noord-Holland past en natuurherstel als essentieel uitgangspunt – kan GroenLinks wel steunen.

De heer **Veenboer** (PvdA) vindt het goed dat het agendapunt wordt besproken, al vraagt hij zich af of een sterk politieke discussie altijd helpt bij zo'n ingewikkeld onderwerp. Juist daarom waardeert hij de ruimte die aan de insprekers is gegeven. Hun bijdragen zijn volgens hem serieus gehoord en genoteerd. Ook dankt hij Gedeputeerde Staten voor de snelle brief, die volgens hem veel bruikbare input gaf voor het debat.

Voor de PvdA draait de kabinetsaanpak om een uitweg uit een langdurige impasse. Vergunningverlening moet weer mogelijk worden, de natuur moet herstellen en boeren hebben duidelijkheid en ondersteuning nodig. De heer Veenboer erkent dat het pakket pijn zal doen, maar waarschuwt dat geen plan, een half plan of verder uitstel het land nog langer op slot kan houden.

De provincie krijgt volgens de heer Veenboer een belangrijke rol in de gebiedsprocessen rond Natura 2000-gebieden. Hij noemt de terugkeer van die processen bijna een herstart en ziet in de planning van Rijk en provincie aanleiding om tempo te maken. Provinciale Staten moeten daarbij goed worden meegenomen in komende besluitstukken. Maatschappelijke partijen, terrein behorende organisaties en natuurorganisaties moeten volgens hem eveneens aangesloten blijven.

1275 Als aandachtspunten noemt de heer Veenboer een duidelijke nulmeting, waardering voor boeren die al veel hebben gedaan en steun voor boeren die moeten investeren. Ook de uitwisseling tussen akkerbouw en veehouderij verdient volgens hem aandacht. Zijn enige concrete vraag aan Gedeputeerde Staten is of de provincie voldoende capaciteit heeft voor het intensieve traject dat eraan komt.

1280 De heer **Vendrig** (BBB) vraagt hoe de oproep tot stevig beleid zich verhoudt tot de radeloosheid van de insprekers, die juist eigen oplossingen zien en waarschuwen voor te harde maatregelen.

De heer **Veenboer** (PvdA) antwoordt dat de impact op boeren zwaar weegt en dat gebiedsprocessen en beschikbare middelen daarvoor moeten worden benut. Tegelijk vreest hij dat te veel afzwakken ertoe leidt dat de stikstofimpasse niet wordt doorbroken. Dat wil hij voorkomen.

1290 Mevrouw **Jansen** (D66) bedankt de fracties die het onderwerp hebben geagendeerd. Volgens D66 staat Noord-Holland onder grote druk, omdat woningbouw, natuur en andere opgaven vastlopen en het stikstofslot moet worden doorbroken. De insprekers hebben volgens haar duidelijk gemaakt hoe onzeker boeren zijn over de toekomst van hun bedrijf. Dat raakt D66, maar volgens mevrouw Jansen is ook een eerlijk en duidelijk verhaal nodig.

1295 Het pakket ziet D66 als een noodzakelijke doorbraak om Nederland van het stikstofslot te halen. Met de vrijgemaakte € 20 miljard moeten boeren perspectief krijgen. Provinciale maatregelen,

zoals voorgesteld door de ChristenUnie en andere fracties, zijn voor D66 bespreekbaar, zolang het doel om het stikstofsloot op te lossen voorop blijft staan.

- 1300 De heer **Klein** (ChristenUnie) vraagt of mevrouw Jansen het ermee eens is dat alternatieve gebiedsplannen juist binnen hetzelfde doel moeten blijven en daarom beter kunnen aansluiten bij de lokale situatie dan landelijke voorschriften.

- 1305 Mevrouw **Jansen** (D66) kan daar op dat moment geen ja of nee op zeggen. Zij ziet ruimte voor flexibiliteit, maar waarschuwt dat maatwerk ook kan leiden tot een glijdende schaal en nieuwe onduidelijkheid. Boeren hebben volgens haar juist behoefte aan vaste kaders en duidelijke spelregels. Het voorliggende pakket is mogelijk niet het antwoord waarop zij hopen, maar D66 ziet er wel duidelijkheid en perspectief voor de langere termijn in.

- 1310 Mevrouw **Egbers** (PvdD) dankt de fracties die het onderwerp hebben geagendeerd en brengt terug waar het stikstofdossier volgens haar om draait. Ammoniak uit de veehouderij en stikstof uit onder meer luchtvaart en industrie slaan neer, verzuren de bodem en tasten natuurgebieden aan. Zij noemt afstervende eiken, vogels die onvoldoende kalk vinden voor hun eieren en verlies aan biodiversiteit als voorbeelden van de bredere natuurschade. Voor de Partij voor de Dieren horen
- 1315 ook stabiel klimaat, schoon water en schone lucht bij diezelfde beschermingsopgave.

- In het kabinetsvoorstel ziet mevrouw Egbers enkele stappen vooruit, zoals erkenning van het probleem, extra geld voor natuurherstel en maatregelen om uitstoot of neerslag van stikstof te verminderen. Tegelijk twijfelt zij of het pakket genoeg is en juridisch standhoudt. Daarbij verwijst
- 1320 zij naar de Greenpeace-uitspraak over de stikstofreductiedoelen en naar het doorschuiven van doelen van 2030 naar 2035.

- Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt of Egbers het belangrijker vindt dat vogels eieren kunnen leggen dan dat boerenbedrijven en familiebedrijven blijven bestaan.

- 1325 Mevrouw **Egbers** (PvdD) noemt die vergelijking niet passend. Het voorbeeld van de eieren gebruikt zij als symptoom van een groter natuurprobleem, vergelijkbaar met een klein zichtbaar teken dat op een ernstiger onderliggende oorzaak kan wijzen.

- 1330 De Partij voor de Dieren wil betere borging, mede om een herhaling van de situatie rond PAS-melders te voorkomen. Mevrouw Egbers vraagt of de Noord-Hollandse plannen voldoende gericht zijn op duurzame landbouw van de toekomst en of daarmee ook doelen voor dierenwelzijn, water en klimaat worden gehaald. Boeren moeten volgens haar niet investeren in stallen of mestvergisters waarvan later blijkt dat die niet toekomstbestendig zijn.

- 1335 Buiten de bufferzones maakt mevrouw Egbers zich zorgen over de toekomst van veehouderij en natuur. Zij noemt grondgebondenheid zonder grond bij de stal en onvoldoende geborgde technologische innovaties als risico's voor dierenwelzijn. Ook wijst zij erop dat meer inzet op mestvergiftiging kan betekenen dat dieren vaker binnenblijven. Zij vraagt welke plannen Noord-
- 1340 Holland hiervoor heeft.

De heer **Vendrig** (BBB) brengt in dat volgens de insprekers alle Noord-Hollandse bedrijven al grondgebonden zijn en vraagt hoe mevrouw Egbers' opmerking zich daartoe verhoudt.

1345 Mevrouw **Egbers** (PvdD) zegt dat zij het precieze aantal in Noord-Holland niet kende. Als alle bedrijven inderdaad grondgebonden zijn, roept dat bij haar de vraag op of dit in Noord-Holland dan minder zorgelijk is.

1350 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt vervolgens waarom mevrouw Egbers technische innovatie slecht voor dieren zou vinden, terwijl insprekers juist innovatieve ideeën hebben genoemd die dieren kunnen helpen.

1355 Mevrouw **Egbers** (PvdD) corrigeert dat beeld. Zij is niet tegen technische innovatie, maar waarschuwt voor innovaties die onvoldoende zijn geborgd. Als later blijkt dat zij niet passen bij dierenwelzijnseisen, kunnen boeren voor niets hebben geïnvesteerd.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) vraagt waarom mevrouw Egbers vooraf zo veel wil vastleggen, terwijl innovatie juist vraagt om experimenteren en onzekerheid accepteren.

1360 Mevrouw **Egbers** (PvdD) hoeft innovatie niet vooraf volledig vast te liggen. Pilots kunnen volgens haar, zolang zij beperkt blijven en boeren niet met grote financiële risico's opzadelen.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verwijst kort naar financiële gevolgen bij ganzenschade.

1365 Mevrouw **Egbers** (PvdD) gaat daar niet inhoudelijk op in en wil de besprekingsruimte niet aan dat onderwerp besteden.

1370 De Partij voor de Dieren steunt de oproep van de ChristenUnie om in bufferzones samen met boeren plannen te maken en daarbij de natuurdoelen voorop te zetten. Mevrouw Egbers vraagt hoe Gedeputeerde Staten de risico's inschatten die het Planbureau voor de Leefomgeving noemt, zoals beperkte uitvoeringscapaciteit, technische tegenvallers en gebrek aan medewerking. Ook wil zij weten waarom het gebiedsproces waar mevrouw Kok over sprak is vastgelopen, of dit alleen door geldgebrek kwam en of Gedeputeerde Staten kritisch kijken naar het verlies aan vertrouwen bij agrariërs.

1375 Tot slot vraagt mevrouw Egbers welke kansen Noord-Holland ziet voor uitbreiding van natuurareaal, omdat het Planbureau voor de Leefomgeving dat nodig acht voor een gunstige staat van de natuur. Ook wil zij weten hoe Gedeputeerde Staten kijken naar bufferzones van 500 tot 1000 meter rond Natura 2000-gebieden, of de provincie uitgaat van 500 meter in plaats van
1380 1000 meter en welke maatregelen volgen als stimuleren onvoldoende werkt.

1385 Mevrouw **Gordijn** (JA21) wil de landelijke stikstofaanpak niet automatisch één op één naar Noord-Holland vertalen. Volgens JA21 moet de provincie eerst vaststellen wat in de eigen natuurgebieden daadwerkelijk nodig is om natuurherstel juridisch te borgen en vergunningverlening weer mogelijk te maken. Daarbij moet niet alleen naar stikstof worden gekeken, maar ook naar de bredere opgave onder de Habitatrichtlijn.

1390 Als voorbeeld noemt mevrouw Gordijn de aanpak van Friesland. Daar wordt per Natura 2000-gebied bekeken welke habitattypen onder druk staan, welke rol stikstof speelt en welke andere factoren, zoals verdroging, waterkwaliteit, beheer, versnippering of exoten, meewegen. Die

gebiedsgerichte benadering spreekt JA21 aan, mede omdat de opgave niet overal hetzelfde is en de Friese aanpak tot 2035 uitgaat van maximale vrijwilligheid.

- 1395 Voor de juridische onderbouwing wijst mevrouw Gordijn op het additionaliteitsvereiste. Volgens haar is per Natura 2000-gebied een geborgd maatregelenpakket nodig voordat vergunningverlening kan worden hervat. Zij verwijst naar onderzoek door Wageningen University & Research voor Friesland, waarin ruimtelijk is gekeken naar maatregelen rond stikstofgevoelige habitattypen, hexagonen en leefgebieden en waarin ook andere drukfactoren zijn meegenomen.
- 1400 JA21 stelt voor om ook voor Noord-Holland een vergelijkbaar onderzoek te laten uitvoeren, zodat duidelijk wordt welke drukfactoren waar spelen en waarop de provincie werkelijk moet inzetten. Die feitenbasis kan volgens mevrouw Gordijn helpen om gericht maatregelen te nemen, ruimte te maken voor vergunningverlening en ook een volgend college snel verder te laten werken. Zij vraagt de commissie en Gedeputeerde Staten om met dit voorstel mee te denken.

- 1405 Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) bedankt de indienende fracties en de insprekers. Het kabinetspakket van 26 juni 2026 heeft volgens haar ook in Noord-Holland grote impact. 50PLUS voelt zich, net als de agrariërs, overvallen door de snelheid waarmee het Rijk de plannen uitwerkt en verantwoordelijkheden richting provincies, gemeenten en andere partijen
- 1410 doorschuift.

De heer **Veenboer** (PvdA) vraagt wanneer 50PLUS de vergunningverlening dan wel vlotgetrokken wil zien, als het huidige tempo te hoog ligt.

- 1415 Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) noemt die vraag suggestief. Zij wil geen termijn noemen, maar pleit voor een zorgvuldige afweging tussen natuurherstel en echt perspectief voor agrariërs. Extensivering mag volgens haar niet leiden tot kapitaalvernietiging of het onnodig verdwijnen van levensvatbare bedrijven, zeker niet wanneer het tempo voortkomt uit een strakke deadline.
- 1420 50PLUS sluit zich daarom aan bij de vragen aan Gedeputeerde Staten over de tijdlijn en wil weten hoe bestaande maatregelen eventueel kunnen worden versneld zonder de zorgvuldigheid richting betrokken partijen te verliezen.

- 1425 Statenlid **Bwefar** (GroenLinks) maakt een punt van orde over de toon van het debat. Zij vindt het onprettig dat in een bijdrage rechtstreeks naar een ander Statenlid wordt teruggesproken in plaats van via de voorzitter.

- 1430 Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) reageert dat zij over haar eigen woorden gaat. Volgens haar sprak zij de heer Veenboer niet rechtstreeks aan, maar verwees zij naar een eerdere opmerking van hem.

- 1435 De heer **Van Tiggelen** (PVV) schetst het belang van de agrarische sector vanuit historisch en economisch perspectief. Hij wijst op de voedselzekerheid na de Tweede Wereldoorlog, de latere melkquota en superheffing, de afname van het aantal melkkoeien en landbouwgrond en de groei van de bevolking. Volgens de PVV werken boeren inmiddels zeer efficiënt, met hoge normen voor

dierenwelzijn en lage impact op de omgeving, maar worden zij telkens geconfronteerd met nieuwe regels die forse investeringen vragen.

1440 Als voorbeeld noemt de heer Van Tiggelen investeringen in melkrobots, die bij een gedwongen halvering van de veestapel moeilijk zijn terug te verdienen. Hij vindt dat boeren en koeien in het debat te negatief worden neergezet. De PVV bestrijdt bovendien de grondslag van de stikstofcrisis en stelt dat de normen in Nederland sterk afwijken van wat elders gebruikelijk is.

1445 De heer Van Tiggelen verwijst naar een eerdere vraag aan de gedeputeerde over nitraten door onweersbuien en noemt cijfers die volgens hem afkomstig zijn van de heer Schumann, Hunter Riser, NASA en het Goddard Instituut. Daarmee plaatst hij vraagtekens bij het eerder gegeven antwoord dat dit niet significant zou zijn, zeker in verhouding tot de grenswaarde van 0,005 mol. Hij vraagt of de gedeputeerde bereid is die kwalificatie te heroverwegen.

1450 Volgens de PVV wijzen metingen erop dat de stikstofdepositie in Noord-Holland, samen met Zeeland, laag is ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De heer Van Tiggelen vindt de voorgestelde wetgeving daarom niet passend en stelt dat boeren door de plannen direct in hun bestaan worden bedreigd. De aanpak moet volgens hem fysiek en economisch uitvoerbaar zijn;
1455 iets onmogelijks vragen komt in zijn ogen neer op het afbreken van de voedselvoorziening. De heer Van Tiggelen spreekt waardering uit voor boeren die volgens hem ver gaan om de overheid tegemoet te komen. Zij hebben volgens de heer Van Tiggelen de volledige steun van zijn fractie.

1460 De heer **Kes** (SP) noemt het stikstofdossier ingewikkeld en geeft aan dat hij deze commissie zijn twee collega's vervangt.

Voor de SP gaat het minder om technische grenswaarden en meer om de hoofdlijn: boeren hebben decennialang gedaan wat van hen werd gevraagd door te intensiveren en efficiënter te produceren. Volgens hem moet daarbij onderscheid worden gemaakt tussen de boer en de agro-
1465 industrie.

De heer Kes verwijst naar de eerdere bijdrage van de heer Stuijt over de kostprijs en opbrengst van melk. Zijn conclusie is dat er in de keten wel wordt verdiend, maar niet door de boer. Een
1470 betere prijs voor landbouwproducten ziet hij als kernpunt: als boeren beter betaald worden, kunnen zij met minder vee toe, zonder dat het aantal boeren hoeft af te nemen.

Provinciaal zoekt de SP naar een constructieve vertaling van landelijk beleid. De heer Kes spreekt waardering uit voor de manier waarop de heer Heijnen namens het CDA landelijk en provinciaal
1475 beleid met elkaar verbindt. Ook noemt hij het voorstel van JA21 om deskundigheid van Wageningen University & Research te benutten een voorbeeld van een constructieve benadering.

Voor de SP staat vast dat er iets moet veranderen. Tegelijk mogen boeren die jarenlang hebben gedaan wat overheid en samenleving van hen vroegen, volgens de heer Kes niet de dupe worden
1480 van die verandering. Hij kondigt aan het verdere debat kritisch te blijven volgen.

De heer **Dessing** (FvD) bedankt de indienende fracties voor de agendering, maar maakt duidelijk dat zijn fractie fundamenteel anders naar de stikstofbrief kijkt. De insprekers hebben volgens hem laten zien dat de rek bij boeren eruit is en dat wat van hen wordt gevraagd onmogelijk is.

1485

Volgens de heer Dessing betekent de landelijke stikstofbrief een nekslag voor de agrarische sector, ook in Noord-Holland. Maatwerk of ondersteuning binnen de voorgestelde koers noemt hij onvoldoende, omdat de brief wat FvD betreft van tafel moet.

1490

De provincie moet volgens hem geen uitvoeringsloket van Den Haag worden. Hij roept Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten op zich tegen de rijksbrief te verzetten en duidelijk te maken dat Noord-Holland niet kan meewerken aan beleid dat volgens FvD de agrarische sector definitief raakt.

1495

De heer **Heijnen** (CDA) vraagt hoe de heer Dessing de verantwoordelijkheid van de provincie ziet als de rijksbrief wordt verworpen, maar de vergunningverlening wel moet worden losgetrokken. Hij wil weten welke route FvD dan voor zich ziet om zowel boeren duidelijkheid te geven als juridisch houdbare ruimte te creëren.

1500

De heer **Dessing** (FvD) antwoordt dat de kern volgens FvD niet ligt in verdere provinciale uitwerking van de rijksbrief, maar in verzet daartegen. Hij ziet het stikstofbeleid als een politieke keuze die de agrarische sector onevenredig treft en vindt dat Noord-Holland niet moet meewerken aan maatregelen die volgens hem tot krimp of beëindiging van bedrijven leiden. In zijn afsluitende betoog houdt de heer Dessing vast aan die lijn. FvD wil dat de provincie richting Den Haag duidelijk maakt dat de stikstofbrief voor Noord-Holland onacceptabel is. Maatwerk binnen de voorgestelde koers biedt volgens hem geen oplossing zolang de uitgangspunten van het rijksbeleid blijven staan. De provincie moet zich daarom niet beperken tot uitvoering, maar politiek-bestuurlijk afstand nemen van de brief.

1505

1510

De heer **Vendrig** (BBB) dankt de partijen die het onderwerp hebben geagendeerd en de insprekers. De centrale vraag is volgens hem welke gevolgen het voorgenomen stikstofbeleid van het kabinet heeft voor Noord-Holland. Als dat beleid onverkort wordt doorgezet, verwacht BBB grote gevolgen voor de veehouderij: de samenloop van grondgebondenheid, zonering, emissiebeperking en mogelijke generieke kortingen via productierechten zou volgens hem alle bedrijven raken, ongeacht omvang of bedrijfsvoering. Hij verbindt die onzekerheid aan de onrust onder boeren, het risico dat bedrijven niet kunnen voortbestaan en de toegenomen druk op Loket TABOER.

1515

1520

Volgens BBB was die onrust in Noord-Holland afwezig of in elk geval beperkter voordat de stikstofbrief van minister Van Essen verscheen. Tegelijk wordt in de provincie volgens de heer Vendrig al succesvol gewerkt aan reductie van stikstofemissie: ongeveer de helft van de afgesproken reductie uit het Noord-Hollandse convenant is gerealiseerd. Hij noemt het beleid succesvol omdat het draagvlak heeft bij landbouw-, natuur- en politieke partijen, al door Provinciale Staten is vastgesteld en de uitvoering is gestart. Een belangrijk onderdeel is voor BBB de monitoring van de daadwerkelijke staat van de natuur, waarbij breder wordt gekeken dan stikstof alleen. Daarom vindt hij voortzetting van het Noord-Hollandse beleid vanzelfsprekend en wil hij met de minister bespreken hoe dat beleid kan worden voortgezet, mede omdat het

1525

rijksbeleid nog voorgenomen beleid is en volgens hem ruimte laat voor lokaal beleid of initiatieven.

1530

Over de brief van GS van 10 september is BBB op hoofdlijnen positief. De heer Vendrig leest daarin vooralsnog voortzetting van de Noord-Hollandse koers, met zonering vanaf 250 meter rond stikstofgevoelige habitats in plaats van rond het volledige natuurgebied. Ook waardeert hij dat gebiedsanalyses en gebiedsplannen maatregelen voor natuur, hydrologie, waterkwaliteit, duurzaam beheer, invasieve exoten en lokale stikstofvermindering samenbrengen. Die integrale benadering past volgens hem bij de kern van het provinciale convenant.

1535

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt hoe BBB kan zeggen dat het ingezette stikstofbeleid goed werkt, terwijl het college op 27 augustus heeft gemeld dat Noord-Holland door stikstof en netcongestie tegen grenzen aanloopt. Zij wijst erop dat BBB deel uitmaakt van de coalitie die deze boodschap heeft uitgedragen.

1540

De heer **Vendrig** (BBB) erkent dat de provincie tegen grenzen aanloopt, maar ziet het provinciale beleid juist als bewijs dat stikstofreductie mogelijk is met draagvlak van de partijen die de maatregelen moeten uitvoeren. Dat er al reductie is bereikt en de uitvoering loopt, maakt het voor hem een positief signaal richting het debat over de stikstofproblematiek.

1545

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vindt die redenering moeilijk te rijmen met het uitroepen van een stikstofcrisis. Zij onderschrijft dat Noord-Holland al veel goede inzet heeft gepleegd, maar ziet spanning tussen de boodschap van het college en de indruk dat BBB zegt dat het bestaande beleid al voldoende is.

1550

De heer **Vendrig** (BBB) bestrijdt dat BBB vindt dat er al genoeg is gedaan. De provincie zit volgens hem op 18% reductie, terwijl het doel 30% is. Juist daarom moet de reductie doorgaan; stoppen zou volgens hem betekenen dat BBB het probleem al als opgelost beschouwt, en dat is niet zijn boodschap.

1555

De heer **Dessing** (FvD) wil scherp krijgen of BBB het bestaande stikstofbeleid wil blijven uitvoeren en stikstof wil blijven reduceren, of dat de fractie het stikstofbeleid inmiddels failliet acht. Hij verwijst daarbij naar de zware gevolgen die insprekers hebben geschetst en plaatst vraagtekens bij verdere reductie binnen de gestelde grenzen.

1560

De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat Noord-Holland volgens BBB op dit moment het goede doet om vooruit te komen. BBB is niet tevreden over de stikstofbrief uit Den Haag; als het Noord-Hollandse beleid daarin het uitgangspunt was geweest, zou die brief er volgens hem anders hebben uitgezien. Daarmee maakt hij onderscheid tussen steun voor de provinciale aanpak en kritiek op de landelijke brief.

1565

De heer **Dessing** (FvD) houdt BBB voor dat het blijven steunen van reductie volgens hem geen antwoord biedt op boeren die aangeven dat het water aan de lippen staat. Hij ziet als enige oplossing dat Noord-Holland richting Den Haag laat weten te willen stoppen met de uitvoering van dit stikstofbeleid.

1570

De **voorzitter** constateert dat dit vooral een politieke stelling is en geen duidelijke vervolgvraag.

1575

De heer **Heijnen** (CDA) noemt de bereikte 18% reductie een terechte pluim en ziet daarin goede stappen. Hij legt vervolgens twee vragen voor. Ten eerste wil hij weten of BBB tevreden is over de snelheid waarmee die reductie tot stand komt, vooral in relatie tot het legaliseren van PAS-melders en de eerder aangenomen motie met als datum 1 januari 2026, die volgens hem bij lange na niet is gehaald. Ten tweede vraagt hij welke maatregelen BBB voorstaat om de stap naar 30% reductie te zetten en of de fractie kan garanderen dat die maatregelen nergens pijn doen in de agrarische sector.

1580

De heer **Vendrig** (BBB) begint bij de vraag of maatregelen pijnloos kunnen zijn. Dat kan hij niet garanderen: volgens hem doen maatregelen pijn, en speelt die pijn al sinds 2019. Tegelijk ziet hij in de sector nog draagkracht, juist omdat niets doen ondernemers volgens BBB kwetsbaarder maakt. Voor de verdere reductie richting 30% noemt hij voermaatregelen, innovatieve maatregelen en extensivering. Daarbij vindt hij van belang dat de keuze voor de inzet van maatregelen bij de ondernemer ligt.

1590

Op de vraag naar de snelheid wijst de heer Vendrig erop dat na jaren discussie direct na het sluiten van het convenant met de uitvoering is begonnen. Hij noemt het bijzonder dat de sector het meteen heeft opgepakt en ook resultaat laat zien.

1595

Aansluitend reageert hij alsnog op de heer Dessing: de kern is volgens BBB dat natuurherstel of het voorkomen van verslechtering niet alleen langs de stikstoflijn moet worden beoordeeld, maar ook aan de hand van andere drukfactoren. De heer Vendrig leest in de brief van GS van 10 september terug dat gebiedsanalyses en gebiedsplannen ook die bredere factoren meenemen. Tegelijk wijst hij op de juridische werkelijkheid; ook als BBB de Haagse stikstofbrief liever van tafel ziet, moet Noord-Holland volgens hem binnen de beschikbare juridische ruimte laveren en de mogelijkheden maximaal benutten.

1600

Daarna rondt de heer Vendrig zijn eigen bijdrage af met een aanvullende vraag aan GS. In de randvoorwaarden mist de heer Vendrig aandacht voor boeren die dicht bij stikstofgevoelige natuur zitten. Het gaat volgens hem vaak om extensieve bedrijven die juist nodig zijn voor het beheer van die gebieden. Hij vraagt of GS deelt dat maatregelen niet tot vertrek van deze ondernemers moeten leiden, maar tot ondersteuning, en of daar rekening mee wordt gehouden.

1605

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) dankt de collega's die het onderwerp hebben geagendeerd en de insprekers. Zij noemt de verhalen van boeren en ondernemers schrijnend.

1610

De VVD ziet positieve elementen in het landelijke stikstofpakket, zoals sturen op emissies, ruimte voor innovatie en perspectief op vergunningverlening. Voor haar staat echter centraal wat dit concreet betekent voor Noord-Hollandse boeren, woningbouw, infrastructuur en industrie.

1615

Zij wijst op de beantwoording van schriftelijke vragen over door het Rijk voorgestelde zones van één kilometer rond IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Het Twiske en 500 meter rond elf andere Natura 2000-gebieden. Omdat de gevolgen voor bedrijven nog onduidelijk zijn en onderzoek van de UvA volgens haar laat zien dat slechts een beperkt deel van de uitstoot van een individueel bedrijf binnen 500 meter neerslaat, wil zij weten hoe het Rijk de vaste zones

1620

onderbouwt. Ook vraagt zij hoe wordt voorkomen dat boeren binnen zo'n zone automatisch met extra beperkingen te maken krijgen.

1625 De onzekerheid achter de plannen raakt volgens mevrouw Ouderkerken boerengezinnen, bedrijven en ondernemers. Zij vraagt wat de gedeputeerde doet om snel duidelijkheid te bieden, bijvoorbeeld via één aanspreekpunt en onafhankelijke begeleiding. Voor de VVD blijft het bestaande Noord-Hollandse beleid het vertrekpunt: gebiedsgericht maatwerk, samenwerking, vrijwilligheid en integraliteit. De overgangszone mag volgens haar geen dwingend planologisch instrument worden. Noord-Holland moet niet vooruitlopen op onduidelijke rijksregels of zelf
1630 extra beperkingen invoeren voordat noodzaak, effectiviteit en gevolgen voor boeren en vergunningverlening helder zijn. Zij vraagt bevestiging dat de provincie voorlopig vasthoudt aan het bestaande beleid.

1635 Over de gebiedsanalyses die dit najaar worden gemaakt, wil mevrouw Ouderkerken weten of daarin ook de gevolgen voor bedrijven, vergunningen en sociaaleconomische ontwikkelingen worden meegenomen en of ondernemers vanaf het begin worden betrokken. Daarnaast signaleert zij dat de landelijke plannen nog geen directe vergunningsruimte bieden. Projecten die structureel minder uitstoot opleveren, kunnen volgens haar toch vastlopen op tijdelijke uitstoot tijdens bouw of omschakeling, wat onder meer landbouw, energie,
1640 infrastructuur en industrie in de IJmond raakt. Zij vraagt wanneer de eerste concrete toestemmingsroutes voor aantoonbaar emissie verminderende projecten worden verwacht, welke projecten daarvan als eerste kunnen profiteren en of eerder behaalde emissiereducties volledig worden meegewogen.

1645 Tot slot vraagt mevrouw Ouderkerken welk bedrag Noord-Holland nodig heeft uit de door het Rijk aangekondigde 20 miljard euro, welk bedrag de provincie verwacht te ontvangen en wanneer daar duidelijkheid over komt. De VVD wil geen nieuwe meerjarige ronde van plannen en onderzoeken, maar snel helderheid over de gevolgen van het rijksplan. Tot die tijd houdt de fractie vast aan de Noord-Hollandse aanpak. Daarna moet worden beoordeeld wat daadwerkelijk
1650 nodig en uitvoerbaar is, met perspectief voor natuur, boeren, woningbouw en economie. In reactie op de heer Klein (ChristenUnie) noemt zij het evident dat de VVD achter de boeren staat. Het voorstel van mevrouw Gordijn (JA21) beoordeelt zij op dat moment positief.

1655 De heer **Kes** (SP) plaatst de actuele zorgen in een langere tijdlijn. Hij zegt eveneens "buikpijn" te hebben bij de indruk dat het probleem nu acuut zou zijn ontstaan, terwijl volgens hem tien tot vijftien jaar geleden vergunningen zijn verleend die wettelijk niet hadden gemogen. Hij vraagt mevrouw Ouderkerken, vanuit haar politieke overtuiging, of zij destijds ook buikpijn had.

1660 Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) reageert dat de boeren dat op dat moment ook niet wisten.

De heer **Kes** (SP) verduidelijkt dat dit juist zijn punt is: boeren zijn in een situatie terechtgekomen waarvan zij de gevolgen niet konden overzien. Hij neemt dat de boeren niet kwalijk, maar verwijt het Rijk dat wel. Volgens hem had het eerlijke gesprek vijftien jaar eerder gevoerd moeten worden. Hij vraagt hoe mevrouw Ouderkerken kijkt naar de druk die zij nu wil zetten, terwijl
1665 boeren jarenlang volgens hem een verkeerd perspectief is voorgehouden.

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) verwijst naar haar eerdere pleidooi voor duidelijkheid, één aanspreekpunt en onafhankelijke begeleiding voor boeren. Zij richt zich liever op wat nu kan worden gedaan dan op terugkijken.

1670

Mevrouw **Schneemann** (Volt) vraagt om reflectie op de rol van de VVD in de afgelopen jaren, omdat volgens haar één partij de afgelopen zestien jaar in Nederland in de regering heeft gezeten. Zij ervaart spanning tussen het betoog van mevrouw Ouderkerken en het feit dat de kwestie volgens haar mede door de VVD is laten liggen.

1675

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) wil niet uitgebreid reflecteren op de landelijke politieke geschiedenis. Zij spreekt als Noord-Hollands Statenlid namens de VVD en verwijst naar haar betoog over de provinciale problematiek en gewenste aanpak. Daarbij spreekt zij waardering uit voor het voorstel en initiatief van Volt en laat het daarbij.

1680

De **voorzitter** sluit de eerste termijn aan de zijde van de commissie af. Omdat er geen tijd meer is voor een reactie vanuit het college, schorst hij de vergadering. De voortzetting wordt aangekondigd voor donderdag 17 september om 18.00 uur.

1685

Voorafgaand aan de afronding vraagt de voorzitter aan mevrouw Jansen (D66) of zij ermee kan instemmen dat haar rondvraag schriftelijk wordt afgedaan, of dat zij die donderdag alsnog wil stellen (agendapunt 11). Uit haar reactie maakt hij op dat zij bereid is mee te werken aan schriftelijke afdoening.

1690

Mevrouw **Jansen** (D66) doet een ordevoorstel. Door de langere spreektijd in het debat komt D66 volgens haar in de knel voor de resterende agenda; zij vraagt om ruimte, omdat de spreektijd donderdag doorloopt.

1695

De **voorzitter** bevestigt dat de spreektijd doorloopt en verwacht dat de commissie donderdag coulant moet omgaan met de beperkte resterende spreektijd van enkele fracties, waaronder CDA en ChristenUnie. Hij legt dit voor aan mevrouw Van der Helm-Chandansingh, voorzitter van de Agendacommissie.

1700

Mevrouw **Van der Helm-Chandansingh** (50PLUS) wil hierover niet alleen beslissen. Zij stelt voor dit met de griffie kort te sluiten.

De **voorzitter** zegt toe de commissie te informeren over de uitkomst van dit gesprek.

1705

Mevrouw **Ouderkerken** (VVD) wijst erop dat fracties hun spreektijd vooraf kennen en daarmee rekening kunnen houden.

12 Schorsing

1710

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun inbreng en schorst de vergadering om 17.20 uur. Het vervolg van deze vergadering vindt plaats op donderdag 17 september 2026 vanaf 18.00 uur.

Schorsing om 17.20 uur.